

Föreningen för Västgötalitteratur

Meddelande

År 2009

NR 1

2009-02-28

Nästa år fyller Tidaholm stad 100 år. Det var 1910 som köpingen fick sina stadsrättigheter. Föreningens årsmöte är i år förlagt till Tidaholm. Se vidare om detta årsmöte på sista sidan av detta Meddelande.

Tidaholms bruk var under lång tid ledande då det gällde både kärror och senare motorfordon. Bruket levererade till Svenska armén liksom omnibussar till många olika företag. Staden är även känd för sin stora tändsticksfabrik, Vulcan. En stor olycka inträffade 1875 då fabriken brann ned och 44 personer blev innebrända. Bland de döda var

en hustru med två små barn och 41 flickor i åldern 18-20 år. Berättelsen om branden utkom i ett flertal skildringar och en sång författades även till minnet av händelsen.

Tidaholms stadsvapen beskrivs på följande heraldiska sätt: *En sköld av silver, däruti ett blått eldsprutande berg, häröver ett blått fält med en uggla mellan tvenne kugghjul, allt av silver.*

Det eldsprutande berget symboliserar tändsticksfabriken Vulcan, kugghjulet syftar på industrin och ugglan är hämtad från släkten von Essens vapen.

Föreningen för Västgötalitteratur
Box 325, 532 24 Skara • Tfn 0511-165 40
Plusgiro 59 24 33-7 • Bankgiro 663-2574
E-post: sven-olof.ask@tele2.se
www.vastgotalitteratur.nu

Ordförande: Johnny Hagberg, Järpås. 0510-910 16
jarpas.pastorat@svenskakyrkan.se

Vice ordf.: Gerd Ljungqvist-Persson, Od. 033-26 70 04
info@creadiem.se

Skr: Annicka Berggren, Söne. 0510-53 10 01
annicka.berggren@gotene.se

Skattmästare: Sven-Olof Ask, Skara. 0511-165 40
sven-olof.ask@tele2.se

Anders Franck, Göteborg. 031-25 26 82
franck@telia.com

Tore Hartung, Mariestad. 0501-18742
tore.hartung@comhem.se

Ritwa Herjulfsdotter, Göteborg. 0762-11 40 31
ritwa@herjulfsdotter.se

Hans Menzing, Skara. 0511-126 43
hans.menzing@telia.com

Göran Ternebrandt, Hällefors. 0591-10159
goran.ternebrandt@telia.com

Clary Winberg, Trollhättan. 0520-748 19
clary.winberg@vgregion.se

Årsavgift 2009: Enskilda medlemmar 100 kr,
Äkta makar/sambor/institutioner 125 kr.

Meddelandet utkommer i februari, juni, augusti och december.

Ansv. utgivare: Johnny Hagberg

Vi hälsar följande nya medlemmar välkomna till föreningen:

Gull-Britt Alexandersson, Broddetorp
Vilhelm Alnefelt, Västerås
Olle Amundson, Marstand
Ingemar Andersson, Mora
Ulla Andersson, Skövde
Rolf Bengtsson, Vänersborg
Mats Bergström, Timmersdala
Jan-Eric Boström, Visby
Hans Elvingson, Herrljunga
Anders Fredriksson, Brålanda
Irma Ivarson, Varola
Bibbi Larsson, Lidköping
Roger Lidevei, Falköping
Lena M. Lindén, Hunnebostrand
Birgitta Löfving, Västra Frölunda
Johan Olsson Arcini, Angered
Lisbet Rodin, Askim
Thomas Sagergrim, Hova
Solveig Stenström, Sävedalen
Johnny Strand, Alingsås
Göta Sundell, Vänersborg
Mona & Leif Thor, Jönköping
Ing-Marie Thorsson, Norra Härene

Crea Diem Bokcafé

Crea Diem Bokcafé har sin verksamhet i byn Od, Herrljunga kommun. Crea Diem säljer förlagsnya böcker. Utvalda böcker som en del i helheten, med tema västgötalitteratur, historia, konst och design, culinaria, trädgård, med mera. Crea Diem arrangerar också utställningar, har café med hembakad meny, och ger tips och idéer om utflyktsmål runt om i ett rikt kulturlandskap.

I slutet av 2007 startades en om- och tillbyggnad av Crea Diems huvudfastighet för att få utökade besökslokaler och flera faciliteter. Inför 2009 är byggnationen färdig och resultatet är bland annat en stor glasveranda i gammaldags stil, med 262 spröjsade glastrutor, för besök sommar som vinter.

Inför säsongen pågår nu planering av utställningar och aktiviteter. Bland annat en sommarutställning, en kulturpromenad och inte minst Crea Diem Bokmässan i juli. Mitt i sommaren, mitt i landskapet. Missa inte detta, **lördag - söndag 18-19 juli**. Mer information kommer senare. Årets öppettider är under perioden 1 mars - 20 december. Välkommen till Crea Diem Bokcafé, ett utflyktsmål, en mötesplats.

Läs gärna mer på www.creadiem.se eller ring 0513-600 29.

Björngatan 17 A · 553 37 Jönköping
Telefon 036-34 04 70 · 036-418 94
Mobil 070-748 83 25

ÖPPETTIDER

Måndag - Fredag 13.00 - 18.00

Lördag 10.00 - 13.00

Andra tider efter överenskommelse

Köper och säljer: böcker, boksamlingar, vykort, äldre dags- och veckotidningar, småtryck, broschyrer m.m.

Fram- och motgångar för Ingemar Andersson – romanförfattare från Hjo

Stifts- och landsbiblioteket i Skara fick nyligen en intressant donation att tillföra sina samlingar. Det är ett antal utgivna romaner skrivna av den i Hjo födde romanförfattaren Ingemar Andersson. Det spännande med romanerna – är att de aldrig publicerats!

I början av förra året avled författaren Ingemar Andersson. Han föddes i Hjo 1923. Under många år arbetade han i familjeföretaget – en snickerirörelse. Vid 40 års ålder lämnade han Hjo och flyttade till huvudstaden där han under många år arbetade som textförfattare i reklambranschen. Hans litterära debutbok blev en diktsamling *Vattenflöjt*, som utkom 1948. Tidningen Västgöta Korrespondenten skriver den 14 maj 1948; Skald från Hjo debuterar. Men, det var som romanförfattare han hade framgång. År 1954 kom hans första roman – *Rökträdet*. Romanförfattarna som debuterade detta år var Tomas Tranströmer, Bo Widerberg, Allan Edwall och vår Ingemar Andersson.

Tre år senare blev det rejält rabalder. Ingemar kom då med romanen *Sommar över mörkt vatten*. Den handlar om människor, gator och miljöer i just staden Hjo. Visserligen nämns inte staden vid sitt namn – men väl gatorna! Sigurd Glans i Aftonbladet recenserar boken. Den beskylldes vara alltför erotiskt vågad. En notis berättar att i Hjo är 40 exemplar sålda. Uppföljaren *Fortsatt deltagande* kom 1959, och recenserades av Bengt Göransson som skrev för KvällsPosten.

I det nu överlämnade arkivet finns ett antal romaner som uppenbarligen aldrig tryckts. Tjocka luntor med maskinskriven text – rent och snyggt utfört. Några går att ungefärligen datera – eftersom manusen ligger kvar i de kuvert som förlagen returnerat dem i. *Ängladrottningen* verkar vara den bok som Ingemar ägnat stor möda åt. Inte mindre än 4 olika versioner finns, från 143 sidor upp till 218. Den sista romanen heter *Legenden Maria*. Den är skriven av Fritz I. T. Andersson. Här valde alltså Ingemar att använda ett av sina tillnamn – men det bevekade inte Bonniers. 1998 har de returnerat denna roman som omfattar 194 sidor.

Ingemars romanproduktion ledde sammanlagt till 7 tryckta

Romanförfattaren Ingemar Andersson. Foto från 1973.

romaner. Ungefär lika många blev opublicerade. En opublicerad roman ligger fortfarande oöppnad i det paket som bokförlaget Prisma sände tillbaka till Ingemar år 1986. I besvikelsen över misslyckandet brydde sig Ingemar inte om att öppna paketet.

I donationen finns även det enda utgivna exemplaret av HJO. L. M. (Hjo litterära magasin) från 1956. Ingemar Andersson har med en kort berättelse i denna. Tidningen kostar 50 öre, text spaltvis – och utkommer vid behov. Behovet var dessvärre inte större än att endast detta enda nummer trycktes. Kanske var villkoret för medarbetarskap alltför svåra att uppfylla? Skribenterna i fråga måste vistas, ha vistats, vitsat eller visat sig i Hjo någon gång!

Sven-Olof Ask

SOLDATLIV 859 Band å di andre knekta

Texten av BJÖRN LIPPOLD
Illustrationer LEIIF HOLGERSSON

SOLDATLIV

859 Band å di andre knekta

Boken är i A4-format och beskriver genom Björn Lippolds text och Leiif Holgerssons bilder ett stort antal händelser som har med indelta soldaters liv att göra.

BOKEN KOMMER I APRIL

Redan nu kan Du teckna Dig för ett signerat exemplar som sänds till Dig för **235:- + porto 40:-** ordinarie pris 295:-

Beställ på tfn: 0500-46 58 97 eller 46 58 33, eller E-posta på adressen: bjorn.lippold@mil.se

Vi sänder boken med post.

Ytterligare varor till specialpris finner Du på vår hemsida: www.garnisonsmuseet.se

Vårfrudagen - när tranan bär ljus i säng

Jungfru Marie Bebildelsedag firas den 25 mars, nio månader före jul för att högtidlighålla att Jesus "blev till". Vårfrudagen är en av de Mariadagar som fått stå kvar i vår kalender.

Carl-Martin Bergstrand skriver 1947 i Göteborgs Sjöfarts- och Handelstidning, att vårfrudagen fortfarande på många sätt uppmärksammades och firades som en viktig märkesdag. Idag är de flesta bruken bortglömda men för inte så länge sedan var vårfrudagen den viktigaste märkesdagen för arbetsliv och naturförhållanden.

Eftersom jungfru Maria förr allmänt benämndes Vår fru kom dagen att kallas vårfrudagen, ett namn som dialektalt och litet slarvigt uttalades vafferdan eller vaffeldan. Exempelvis som i denna väderspådom: "Frost Vaffelda's natt - 40 frostnätter."

Johan Tid, född 1855 i Götlunda socken.

Namnlikheten ledde till att våfflor förknippades med dagen. Att hönsen började värpa efter vinterns uppehåll och att tillgången på ägg ökade vid denna tid, bidrog också till att man åt våfflor.

Tranan bär ljus i säng - de åt vaffler den dagen.

Klas Johansson, född 1867 i Kärråkra socken.

Som i uppteckningen ovan förknippades vårfrudagen inte bara med våfflor utan också med tranans ankomst eftersom det var vid denna tid som fågeln anlände till Norden efter dess vistelse söder över. Vår största fågel tranan med sitt märkliga utseende och speciella läte har under mycket lång tid satts i samband med vårens ankomst och fruktbarhet. Tranor finns avbildade redan bland bronsålderns fruktbarehetssymboler, bland annat på hällristningar i Brastad, Bohuslän.

I stora delar av vårt land sa man att "tranan bär ljus i säng". Uttrycket finns belagt från bland annat Mårdaklev och Södra Fågelås i Västergötland.

Man hade här som på andra platser uppmärksammat att tranorna återvände från södern denna tid. Med talesättet menades att man borde sluta använda ljus inomhus och gå och lägga sig medan det fortfarande var ljust på kvällen. Johannes Bern, född 1857 i Sjötofta socken, berättade 1937: att när tranan bär ljus i säng, på nye vafferdan, skulle man lägga sig vid ljusan dag och sova till mickelsmäss.

En variant på ordstävets berättades av Anna Olsson, född 1868 i Hemsjö socken: "Trana bär ljus i säng, för lat piga och lat dräng."

Traditionen har en hög ålder vilket belyses av den värmländske prästen Erland Nicolaus Hofsten (1651-1717) som i slutet av 1600-talet skrev om vårfruafton, då fågeln kommer med ljus i husen, och de bruk som tillämpades denna dag. Han menade att det var ett "urgammalt bruk, som af hedenhös inkomit är".

Landsens gemene man hafwa sig gjordt ett urminnes aftton gästabad d. 24 Martii, som eliest kallas Wårfruaftton, och är nästa qwäll för Jungfru Mariaebodelse dag, tå här brukas then sed, at intet lius må then aftton uptändas eller något eldskien lysa themtil bords eller säng, utan the äntligen för än solen och dagen går neder, äro tilredz at hålla sin måltid bättre än andra qwällar, anrättad eftter hwars och ens wilkor, samt gå till sängz, mädan liust ännu är, förgifwandes tå ejj wara låfligit öfwer Solens och dagens nedergång wara uppe, emädan foglen Tranan tå kommer i husen med lius, och tilser, hwilken är i säng gången eller intet. Är thet förra skiedt, skal thet wara lyckligit märka til vårens bittida ankomst, är thet senare, skal thet och gå sendt ther med. Intet barn är, som icke tå skrämmer sig sielf, säger at

tranan bär lius i säng, och therföre skyndar sig, hwar-

mäst han kan, til at hwila. Thetta är eftter the

gamlas sed, dock nu utan widskepelse,

allenast af en wana och urgammalt

bruk, som af hedenhös inkomit

är. Frågar någon hwar af thenna

seden härflyter, så må man

veta at then är ther af, at

emädan wid thenna tiden

Sommarfoglarna börja

sig at wisa här i Nor-

den, och ibland them

tranorna, som med

sitt starka rop angifwa

wårens och warmare

dagars annalkande, alt

therföre hafwa våra

hedniska nordmän we-

lat hedra Solen med

thenna tjenst, at hon al-

lena må nu uplysa husen

och all annor eld och Lius

utsläckt warda.

Lotta Persdotter, född 1853

i Kinnarumma socken, berättade

1933 hur hon och hennes syskon som

små tog av sig barfota och sprang ut, även

om det var snö, samt in till mormor. De äldre

uppmuntrade barnen till barfotaspringning i snön. Så

skulle man göra på vårfrudagen för att undvika att drabbas av

sjukdom under året. Som liten fick Lotta Persdotter små presenter

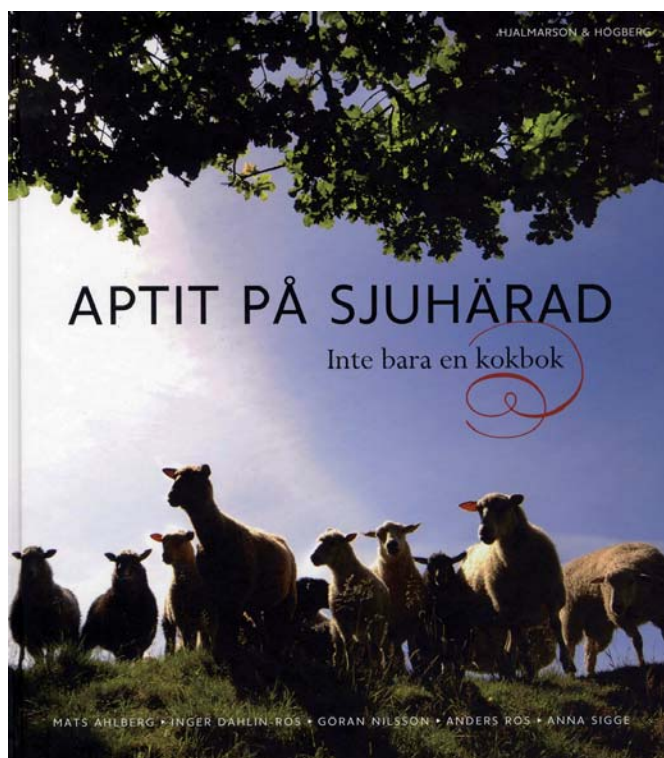
denna dag av mormor. Hon berättar:

Å jag minns att pappa fick ett tranbrev. Det var bara försmädelser. Seden att kasta tranbrev har varit mycket vanlig i Dalsland och Värmland men har också förekommit i Östergötland, Blekinge och Västergötland.

Veckorna före vårfrudagen ritades tranbrev i många stugor. Tranbreven var hopvikta papper med en målad trana med ljus i näbben. Ofta adresserades de till "tranfröken" eller "tranprinsen". Därefter kunde breven lackas och förseglas med en fjäder i sigillet. I skymningen sprang man sedan till grannar och vänner och kastade in breven genom dörren. Helst skulle det ske utan att bli sedd. Vanligen var de som "sprang trana" utklädda, antingen som en trana eller så bytte flickorna helt enkelt kläder med pojkarna.

Ritwa Herjulfsson

Aptit på Sjuhärad – Inte bara en kokbok

Vackra kokböcker har kommit i en strid ström de senaste decennierna. I kokböckernas barndom innehöll de helt enkelt sammanställningar av ingredienser, då läsaren förutsattes att redan behärska kokkonsten i sig. Nästa steg i den så kallade utvecklingen blev att lägga till just det, kokkonsten. I snabbmatens tidevarv kom sedan som kontrast upplevelsen som ytterligare en viktig del att förmedla i kokboksform, såväl i text och bild. Boken Aptit på Sjuhärad med underrubriken "Inte bara en kokbok" är en bok i tiden och återspeglar detta.

Författarna ville göra något specifikt för Sjuhärad och har gjort nedslag runt om i bygderna, utan avsikt att få med allt. Bilderna från Blomsdals Örtagård i Öxabäck ger inspiration till ett eget "husapotek" av kryddor för utsvävningar inom kokkonsten. Lagrad ost från Gäsene, sockerringar från Seglora, sötost från Tölsjö är fler exempel ur boken. Och inte minst sidorna om Hela världens mat på Norrby tillika islandsfisk från Bollebygd. Seklernas mat på Torpa är också ett givet inslag. I boken får man således ta del av både nya och gamla mattraditioner i Sjuhäradsbygden med lite om kulturhistoria, många inspirerande recept och vackra bilder.

Aptit på Sjuhärad – Inte bara en kokbok. Författare: Mats Ahlberg, Inger Dahlin-Ros, Göran Nilsson, Anders Ros. Fotograf: Anna Sigge. Förlag: Hjalmarsson & Högberg. 168 sidor inkl. receptregister.

Gerd Ljungqvist Persson

Antikvariat Tranan

Trumpetvägen 8, 514 32 Tranemo
Tel. 0325-768 46

Tankar av en Västgötapräst

Yngve Levenskog arbetade fram till 20-årsåldern som lantarbetare i Sparlösa, men började sedan studera. Om sin uppväxt har han berättat i boken Sigrids pojke, som kom ut för några år sedan. Efter självstudierna i fotogenlampans sken började han på Fjellstedtska skolan i Uppsala för att sedan utbilda sig till präst. Han har sedan 1961 verkat i olika kyrkor i Skara stift och också hunnit med en doktorsexamen. Som pensionär bor han numera halva året på hustruns gård i Dalarna och där tycker han om att vandra i skogen. Under sina promenader tänker han på allt mellan himmel och jord, funderingarna om religion tar dock inte alltför stor plats. Levenskog har i stället ett brett register, från idrott till skola, trädgårdsodling, lingonplockning och rovdjur fladdrar hans tankar. Han är beläst och han kläder sina tankar i ett välformulerat språk.

Gärna tänker han tillbaka på gammaldags religiositet som han kallar västgötafromhet. Den innebar att man helgade vilodagen, krattade sina grusgångar, levde efter Luthers lära och gick i kyrkan, när kyrkklockorna ringde till helgsmål. Men nya tider härskar nu och Levenskog accepterar gärna nyheter. Hans bok är befriande fri från kverulans över utvecklingen i dagens Sverige.

Många människor skymtar fram i boken, bland dem Levi Petrus som mötte Gud i en blåsippbacke vid Råbäck, Gunnar Nordahl som skjuter i mål i Borås, psalmisten biskop Eklund från Ryda och den beundrade och uppskattade filmskaparen Ingmar Bergman. Dock anser Levenskog att Smultronstället är en bättre film än Fanny och Alexander. I den är det Jan Malmströms infama porträtt av biskopen som inte uppskattas.

Gammaltestamentliga gestalter förekommer i boken, deras ibland barbariska förkärlek för att grymt döda sina fiender försvaras inte men ges ibland en trovärdig förklaring, som dock kan ge en smak av bortförklaring.

Som präst i svenska kyrkan tar Levenskog naturligtvis upp problem inom den, han försvarar kyrkans rätt att ta ut kyrkoskatt, tycker att kyrkklockor inte är en sanitär olägenhet och anser att kvinnor bör stå i predikstolen. Samhällsproblemen t ex våldet, fylleri, skolans sämre undervisning, språkets urartning, skogsskövlingen och åldringsvården får större plats och ofta ges genomtänkta förslag på förändringar till det bättre.

Levenskog tycker att det är gött att leva i Västergötland, som han kallar ett Sverige i miniatyr, men han har också lärt sig att tycka om sin hustrus landskap. Det avslöjar inte minst hans ömsinta skildringar av fåglar och växter, observerade under vandringar på skogsstigar i Dalarna. Levenskog verkar vara en sentida Linnéan inspirerad av Luthers Bordsamtal.

Tore Hartung

Yngve Levenskog, Tankar från en skogstig. Teckningar och foto av Bibbi Levenskog. 90 s.

BÖCKERNAS HUS

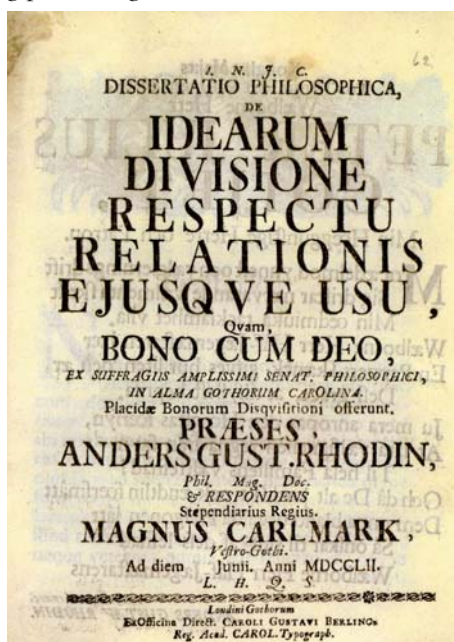
antikvarisk bokhandel, Lars Angshed
öppet: mån-fre 10-18, lörd 9-13
Slingvägen 1
Box 100, 549 21 TIDAN
tel: 0500-470052
mobil. 0737-430293
www.bockernas-hus.se

Den blivande Slöta-prosten Rhodin som sjungande extraopponent i Lund 1745

Rhodins porträtt i Slöta kyrkas sakristia

Med början år 1754 var Linnélärjungen *Lorens Wolter Rothof* (1724–1787) lektor vid Jonas Alströmers schäferskola på Höjentorp och i Alingsås. Om undervisning och andra förhållanden vid denna läroanstalt skrev han detaljerade dagböcker, varav de från 1754, 1757 och en del från 1758 är bevarade. Som första anteckning 1758 noterar Rothof, att han på nyårsdagen besöker Alingsås kyrka och lyssnar till en predikan av *Anders Gustaf Rhodin* (1712–1787). Denne slutade sin ecklesiastiska bana som prost i Slöta. Varför han uppehöll sig i den alströmerska faktoristaden jul- och nyårshelgen 1757/58, förmåler inte Rothof, som dock helt korrekt titulerar honom ”*Magistern Rector Scholæ i Skara*”. Men tydligen hade Rhodin tagit en sannolikt välförtjänt och välbehövlig paus från gossarne i Skara trivialskola.

Titelbladet i Rhodins filosofiska avhandling, Lund 1752

Det skarensiska skolledarskapet tillträdde Rhodin 1755, får vi veta i ”*Warholms Herdaminne*”. Denna ålderstigna men innehållsmässigt outslitliga lunta flödar som bekant av många citervärda karaktäristika av Skara stifts clerici, men innehåller även ett flertal anekdoter om dem, anekdoter som stundom får läsaren att utbrista: Kan detta vara sant? Från Rhodins studietid i Lund berättar Warholm exempelvis följande, som även är av folkmusikaliskt intresse:

”Han blef en gång anmodad att opponera mot en disputation om Göinge härad. Deruti beskrefs ock en allmogens dans tillika med dess melodi, som på noter var införd. R[hodin] anförde, att han i Göinge dansat den dansen, kände melodien fullkomligt och påstod att sången ej var rätt upptagen: ’ty så går den,’ sade han, och började sjunga. Hvarken præses eller respondenten voro i stånd att vederlägga honom utan att också sjunga, det de förmodligen icke kunde, och auditorium brast ut i skratt. Han erbjöd ock respondenten att dansa med sig, för att se om han väl kände sin sak.”

Huruvida anekdoten är helt sannfärdig eller inte, är svårt att svara på. Ty vi måste bl a fråga oss var och hur västgöten Rhodin hade lärt sig en Göinge-dans med musik därtill. Warholm lämnar oss i sticket utan uppgift om att Rhodin någon gång uppehållit sig i norra Skåne under sin fjortonåriga studie- och docenttid i Lund från 1738. Vi får dock veta --- här i sammandrag --- att han valdes ”till Götiska nationens kurator” 1739, blev magister 1745 och avslutade sin akademiska karriär i juni 1752 som preses vid en disputation, som är anonym i Warholms herdaminne och okänd av databasen Libris.

Icke förty har bibliotekarien *Helena Backman* ur Skara stifts- och landsbiblioteks okatalogiserade samlingar dammat fram ett exemplar av Rhodins dissertation 1752. Titeln lyder ”de idearum divisione respectu relationis ejusque usu”, som med varm hand överlättes åt någon latinlärare tillika väl inläst på lundensisk 1700-talsfilosofi att översätta, sedan vederbörande tagit del av det artonsidiga innehållet.

Respondent var Rhodins landsman *Magnus Carlmark* (1725–1799), som så småningom blev prost i Kinne-Kleva. Enligt Warholm fungerade Carlmark där även som ”bankir”, varför han ”efterlemnade en vacker förmögenhet åt sin enda dotter.” Den rad besannas av hans bouppteckning 22/4 1799, som slutar på en behållning om 3.672 riksdaler, varav 1.700 i kontanter och drygt 1.210 i fordringar framförallt av adelsmän men även av prosten *Carl Hvarfner* (1748–1820) i Södra Ving.

Sin avhandling tillägnade Rhodin hovjägmästaren *Peter Julius Coyet* (1700–1752). Därmed får vi en, om ock vag anknytning till Göinge, ty Coyet var vikarierande överjägmästare i Kristianstads län.

Men åter till själva avhandlingen om Göinge, som är lätt att identifiera, belägga och lokalisera. Den framlades 17/4 1745 på latin med titeln ”*Dissertatio gradualis, de Gothungia, (Giöinge=härad/)*”. Enligt titelbladet var lundaprofessorn i historia *Sven Bring* (1707–1787, adlad *Lagerbring*) preses och *Pehr Lovén* (1718–1785) respondent. Med sina hundra textsidor är den ovanligt lång för att vara från 1700-talet.

Emellertid översattes avhandlingen till svenska av religionshistorikern och folkloristen *Martin P:n Nilsson* (1874–1967) samt trycktes i Västra Göinge hembygdsförenings skriftserie 1961. I sin inledning framhåller Nilsson att dissertationen ”är i allt väsentligt Lovéns eget verk.” Överbibliotekarien *Gunnar Carlquist*

(1889–1963) instämmer i sitt herdaminne: ”Man kan knappast tveka om att i detta fall respondenten verkligen även kunde haft rätt att beteckna sig som auctor”.

Lovén var bondson från Loshult vid Smålandsgränsen 4½ mil nordost om Hässleholm och skrev sig på titelbladet ”Gothungo Blekingus”. Efter disputationen tjänstgjorde han några år som kollega vid Malmö skola, prästvigdes 1749 och slutade sina dagar som kyrkoherde i Räng och Stora Hammar i Skytts härad inte långt från Skanör och Falsterbo. Han tycks inte ha publicerat något utöver avhandlingen om Göinge. Den anses dock av Nilsson som en oundgänglig och ovärderlig källa till vår kunskap om Lovéns fadernebygder i äldre tider, eftersom den innehåller exempelvis beskrivningar av under senare tid rivna kyrkor och deras inventarier.

Avhandlingens latinska original från 1745 är försett med en bilaga, som även publicerades i faksimil i Nilssons översättning 1961. Bilagan rymmer sju göingska härads- och sockensigill, samt tre notrader med G-klav och 26 takter i ¾-takt. De första fjorton spelas ”Andante” i repris följda av tolv takter ”Presto”, som även skall repriseras. Denna dansmelodi har Åke Persson uppmärksammat och jämfört med bl a Träskodansen i en artikel i Skånes spelmansförbunds nättillgängliga periodicum Runtenom 2000:nr 2. Den intresserade kan t o m lyssna till låten tolkad på blockflöjt av Göinge-musikanten Mattias Lundgren på en CD bilagd boken ”Det spelar en Göing” av Åke Holmqvist 2002.

En central fråga för oss är om Rhodin var kompetent att ”ex auditorio” bedöma och kritisera Lovéns uppteckning av Göinge-låten. Intet i Warholms biografi över honom antyder detta. Däremot får vi veta att Rhodin var mycket skicklig i fäktning, samt att han ”hade ett vördnadsvärdt utseende och var genom sitt snille och goda hjerta både älskad och aktad.”

Fyra dagar före Lovén, d v s 13/4 1745, försvarade Rhodin i Lund ”pro gradu” en avhandling ”de usu & utilitate historiarum”, även den under professor Brings presidium. Med sina 26 textsidor är den till omfånget blygsammare än Lovéns specimen. Troligen var Rhodin själv huvudförfattare, att döma av sex gratulanter avslutande lyckönskningar på latin, franska och svenska. Tre av dem, bröderna Gustav Vilhelm (1733–1814), Lars Fredrik (1734–1815) och Johan Christian (1736–1767) von Kaulbars, var sannolikt uppvuxna i Riseberga, Kristianstads län. Kanske vågar vi anta, att Rhodin var informator för dessa små adliga ungherrar?

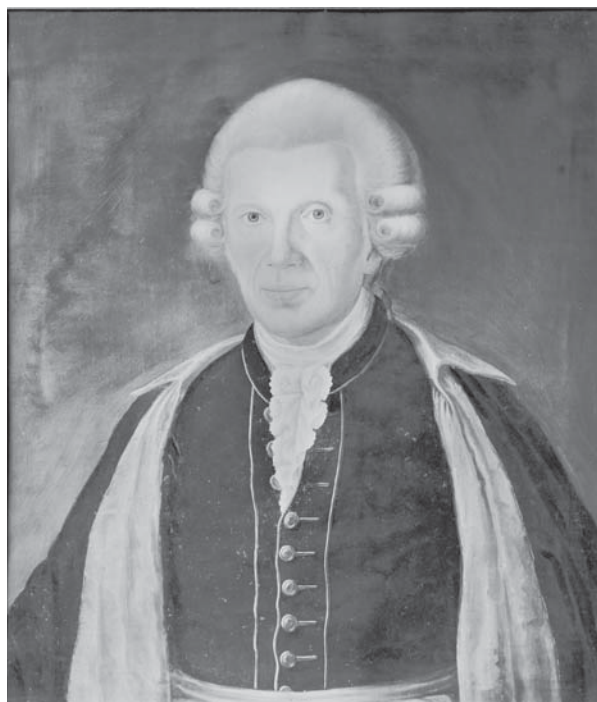
Slöta församlings sockenstämmoprotokoll 1760–87 har ögnats igenom på jakt efter eventuella belägg för Rhodins sängkompetens. Måhända kan följande paragraf, som han skrev i protokollet 8/5 1777, röja att hans röst på äldre dagar mist sin bärkraft:

”Påminnes tilbörligheten at afstå med den osed och oordning, at mååa lika högt med Prästen.”

Under disputationsakten i Lund 1745 erbjöd sig ju Rhodin

Bilagan i avhandlingen om Göinge 1745

Lundaprofessorn i Historia Sven Bring (1707–1787) adlades Lagerbring 1769 (M.D.Roth, SPA 1924:2238, ©Foto Nationalmuseum).

även att dansa. Som själasörjare i Slöta senare i livet unnade han ungdomen dans i måttlig mängd enligt en paragraf från stämman 24/5 1767. Hans sätt att då argumentera mot lekstugor framåt småtimmarna, förefaller delvis krystat och långsökt. Måhända vågar man här ana minnen från hans egna, naturligtvis obelagda ungdomliga dansnätter i Skövde-trakten kring föräldrahemmet Karstorp, eller en nyligen då timad dagen-efter-eldsvåda i Slöta:

”Såsom många lekestugor och mycket logedantsande intet godt; men snarare mycket ondt föda af sig, i thy sinnet blifwer förfördt til kärlek för werldens flycktiga och och förargeliga wäsende och blir trögt til Andans och trones frukter. De som dantza hela nätterna öfwer, blifwa dagarna därpå tunga, sömnacktiga och otidiga. Föräldrar och husbönder sakna det gagn de skulle kunna förmoda af barn och tjenstefolck; och, så wida någon wärklig händelse skulle sig i sådana tide[r] tildraga, är altid faran större, och skadan odrägeligare, när man på en gång saknar folcket som skulle bjuda til at rädda hus, ägendom, lösöron och Creatur;

Altså slutades efter almän enhällig öfverenskommelse, At den som lånar ut sin stuga, Loge, eller Andra rum til att hålla lekestuga och dantz uti på någon tid, som ej är tillåten, skal, hwarje gång sådant bewisas, plickta til Kyrkan 2. D. S^m. Dock, på det ungdomen, någon gång på året, måtte få, på anständigt sätt, roa sig; blef tillåtit At, ifrån Annandag Jul och intil 13de dags afton, skola de få hafwa lekestugor, Dock med det förbehåll, at de skola sammankomma kläckan 4. e.m. och intet dantza eller vara tillsammans längre än intil rätta såfvetiden, som är wid påå kläckan 10. om aftonen. Äfwen skal härwid noga i åckt tagas, at aldeles intet tillåtes någon hålla lekestuga aftonen före någon Sön- eller Högtidsdag. Den häremot bryter plicktar som åfwan skrifwit står.”

I de två följande paragraferna förbjöd Rhodin ”Spel och dobbel” samt ”hop-öl”, d v s ”(förr) dryckesgille till vilket de olika deltagarna sammansköto spannmål till öl [e]ll[er] brännvin (och mjöl till bröd)” i följe SAOB:s definition. Arkivforskaren miss-tänker, att Rhodin här agerat efter direktiv från högre kyrklig eller världslig ort, men har inte hittat något bevis från tiden

Lovéns epitafium i Rängs kyrka (Foto i Höllvikens församlings inventarieförteckning).

närmast före sockenstämman för detta antagande.

Några sannolikt självbiografiska rader i en i församlingsarkivet påträffad samtida handskriven "series pastorum" (Slöta C:4) bör dras fram i ljuset, trots att de inte bidrar till vår bristfälliga kännedom om Rhodins musikkunskaper. De berättar hur han försökte kurerat sviterna av en olycka han råkat ut för på Norrbo i Stockholm i december 1771 (Jfr Warholm I:488 f!):

"1773 in medio Junii Reste [jag?] til Halland och Walda Församl. samt den mycket berömde Probstén Hjortberg, at emot den olyckliga stöten nyttja *Electriciteten*, *BrunnsCur* och gyttjans påläggande. Hvilket något syntes gagna.

1774. Besökte Harekällan i Halland.

1776. Besökte Himmelskällan i Walle härad."

Den mångkunnige prostén *Gustaf Fredrik Hjortberg* (1724–1776) i Vallda och Släp i norra Halland torde vara välbekant för de flesta. De som är intresserade av medicinshistoria rekommenderas att läsa *Sten Lindroths* (1914–1980) utmärkta biografi över Hjortberg i årsboken *Lychnos* 1956, som bl a innehåller flera sidor om hans 1759 inköpta elektricitetsmaskin "av glaskuletyp", och om hur han använde den i sin läkarpraktik.

Harekällan eller Haraldskällan är belägen invid gården Käl-läng i Fotskäl, en socken som dock ligger i Mark en halvmil från gränsen till Halland. Om denna hälsobrunn kan läsas t ex. i sjätte upplagan 1790 av *Eric Tunelds* (1709–1788) "Geographie öfwer konungariket Sverige". Vattnet ansågs "af balsamisk art, likt Loka-vatnet." Till en artikel om källan i Kinna hembygdsförening[s årsskrift?] 1997 fann *Gunnar Ahlberger* (1932–2007) "Trenne andeliga wisor" tryckta i Örebro 1792, varav den första är "Componerad öfwer den i Marks härad nyl. upfundna helso-källan", d v s Harekällan.

Himmelskällan strax söder om Varnhem men i Norra Lundby församling är också omnämnd av Tuneld. Dess vatten var "lättdrucket, klart, kallt och friskt", och gyttjans "Medicinska nytta

har först blifvit kunnig vid år 1775." Himmelskällan blev med tiden ett litet vad i dag kallas spa, som under 1900-talet informerade allmänheten om sina faciliteter i små broschyrer, den sista tryckt 1945. Enligt hörsägen upphörde denna verksamhet omkring 1950. Källans legendomspunna historia inspirerade *Ingegerd Ahlin* till en dikt tryckt i Skara gilles årsbok 1978/79.

Bouppteckning efter kontraktsprosten Rhodins död förrättades i Slöta prästgård 10/4 1787. Bouppteckningsinstrumentet är mycket detaljerat, men inget föremål vittnar om prostens musikalitet. Tyvärr är hans böcker inte specificerade; de ansågs dock vara värda sammanlagt 16 daler och 32 skilling. Av prostens övriga ägodelar måste nämnas "Frälsarens Portrait" och "Christi Crucifix", värderade till 4 respektive 8 skilling. Möjligen avslöjar "13. st. gamla snusdosor" hans förhoppningsvis enda last. Vidare överraskas man av prästgårdens omfattande husdjursbestånd, som förutom av ett flertal hästar, kor, får och svin, bestod av fyra gäss, fem kalkoner och sex bikupor. Och på tal om fjäder- och flygfån ägde prostén också en "Fogelpipa", som med SAOB:s förklaring är en "pipa medelst vilken olika fåglars läte kan härmas o[ch] som begagnas av fågeljägare o[ch] fågelfångare för att locka fåglarna".

Inga säkra uppgifter om Rhodins kunskaper i sång och musik har alltså påträffats. Vi kan endast anta, att han under sin förmodade tid vid Skara skola och gymnasium lärde sig notläsning av *Anders Andrenius* (1687–1766), som tillträtt som "director cantus" 1727 med meriter från Storkyrkan i Stockholm.

Coda

År 1759 äktade Rhodin änkan *Hedvig Margareta Bergius* (död 1801), dotter till *Lars Bergius* (1662–1751) som blev kyrkoherde i Slöta 1714. Dottern hade varit gift med Bergii efterträdare och Rhodins företrädare *Jonas Frondell* (1697–1758), som med ett sista intresseväckande Warholm-citat avled "såsom det påstods af förgift, icke utan sin makas vetskap." Efter den sålunda två gånger konserverade prästdotterns bortgång, noteras i bouppteckning 23/11 1801 bland hennes i övrigt enbart gudeliga böcker *Cajsa Wärgs* (1703–1769) "Hjelpreda i hushållningen för unga fruentimber", vilken trycktes första gången 1755, men som förtjänade bortåt sex nytryck eller nya upplagor enbart t o m 1800.

"Salig Fru Prostinnans" för oss mest intressanta ägodelar är dock "deß 2de Mäns Portraiter". En fyrasidig broschyr om Slöta kyrka från 1962(?) uppger, att i kyrkans vackra halvcirkelformade sakristia hänger "porträtt av herdar i församlingen". Av Slötas kyrkvaktmästare *Gun-Britt Gunnarsson* får vi mirabile dictu veta, att ett av konterfejen föreställer prostén "Rodhin", ett annat hans företrädare Frondell. Följaktligen skyndar vi oss dit för att fotografera dem. Det av Rhodin är en oljemålning som mäter 78 x 94 cm inklusive ram. En nyligen upprättad inventarieförteckning tillgänglig i sakristian anger ingen konstnär och heller inget årtal.

Pelle Räf

ANTIKVARIATET I SKÖVDE

Monica Lindström

Döbelns gata 1

541 50 Skövde

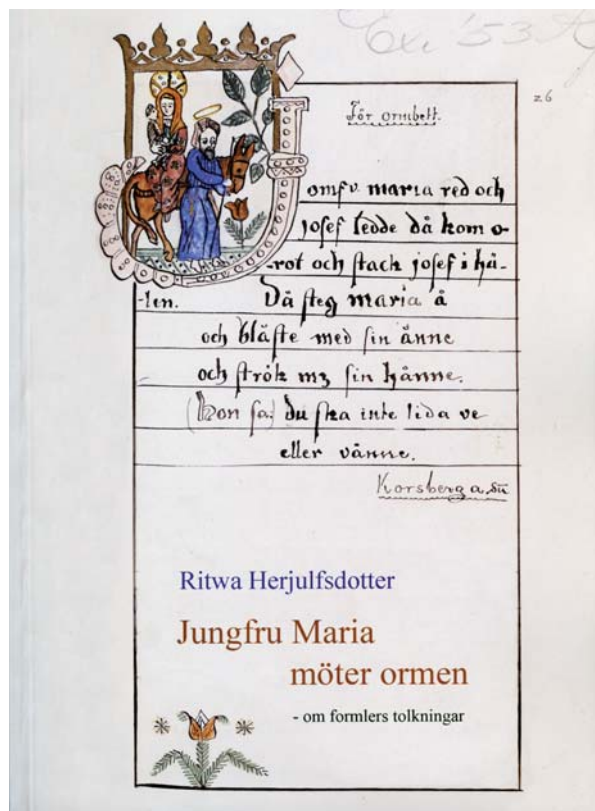
Tel. 0500-41 06 56

Öppet

To-Fre: 10-13, 14-18

Lör: 10-13

Kan ord bota?

I det gamla svenska bondesamhället var folkliga böner som lästes vid sjukdom en del av den traditionella läkekonsten. Kulturhistorikern Ritwa Herjulfsdotter har i sin avhandling intresserat sig för dessa formler, som huvudsakligen lästes för att bota sjukdom. Särskilt har hon undersökt formler som innehåller ormen och jungfru Maria.

Formlerna bestod av symbolfyllda ord, uttryck och gestalter som uppfattats ha en kraft att förändra ett tillstånd. Avhandlingsförfattaren rör sig här inom gränslandet mellan etnomedicin och folklig fromhet. Formlerna är ett stort, mångfacetterat och utforskat fält. Senast någon intresserade sig för detta fascinerande material var på 1920-talet. Då sökte man svar på ålder, ursprung och spridningsvägar. Många av formlerna uppfattades av den tidens forskare som svårtydda och utan mening.

– Men min åsikt är att formlerna har en mening och ägde betydelse för dem som läste dem, säger Ritwa Herjulfsdotter.

Ur det stora materialet har avhandlingsförfattaren valt ut en kategori formler, nämligen ormformler som innehåller gestalten jungfru Maria. Genom intensiv sökning i arkiv och publicerade formelsamlingar har hon funnit över 500. Av dem utgör närmare hälften texter som hon valt att kalla ”Maria-ormformler”.

Resultatet av undersökningen har gett en rad spännande resultat. Texterna förenar kvinnlig hushållsterminologi med kosmologi. De består av ord för textila tekniker, ord hämtade ur psalmboken och Bibeln, graviditetsuttryck och ord med sexuella betydelser. Den jungfru Maria som uppträder i de undersökta formlerna, är en annorlunda Maria än Bibelns. Hon slår ormen med sina nycklar eller binder ormen med bandet hon spann en långfredagsnatt. Hon förlustar sig i den gröna lunden eller plockar rosor. Innehållets innebörder pekar på möjligheten att de tidigare ”obegripliga” Maria-ormformlerna inte alltid har lästs mot huggormens bett.

Uttrycket ”ormstungen” har exempelvis använts som ett gra-

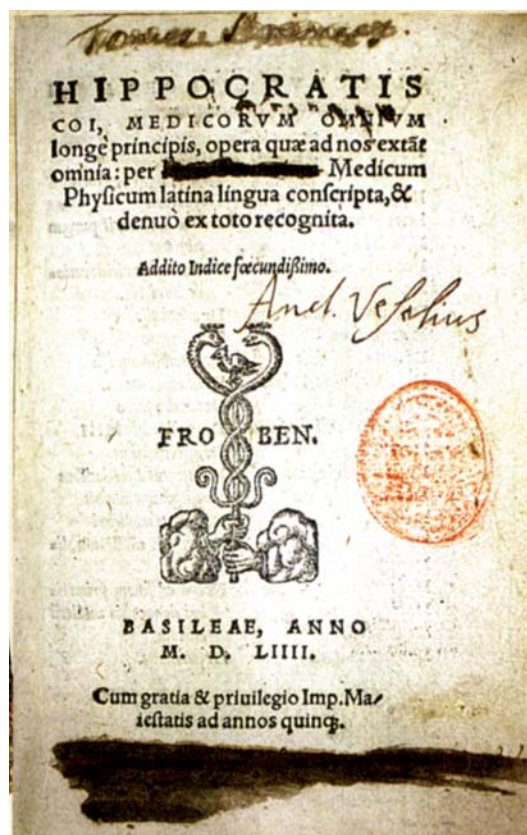
viditetsuttryck. I ormformlerna binder Maria eller formeln ”jag” ormen. Att ”binda ormen” kan tolkas på flera sätt. Det finns uppgifter som talar för att man föreställt sig kunna åstadkomma infertilitet och impotens genom att symboliskt binda manslemmen. Kanske speglar den stora mängden texter där jungfru Maria binder ormen en sådan föreställning?

Analysen av formlerna återkallar glimtar av ett förflutet som vi inte längre har tillgång till. Men dessa glimtar speglar ändå något av bondesamhällets symbolfyllda tillvaro, där ett annat tänkande rådde än i vår tid. Fortfarande lever liknande föreställningar kring hälsa, sjukdom och reproduktion runt om i vår värld. Avhandlingen Jungfru Maria möter ormen lyfter dessutom fram ett stycke kulturhistoria kring vanliga kvinnors liv, villkor och uttryck för folklig fromhet som vi annars skulle veta mycket litet om.

Avhandlingens titel: Jungfru Maria möter ormen – om form-
lers tolkningar.

Deras ögonstenar

samlarens samlingar i Uppsala universitetsbibliotek

Mellan 27 maj, 2008 och 8 maj, 2009 pågår en utställning i Uppsala universitetsbibliotek med inriktning på samlarens samlingar. Till utställningen har utkommit en innehållsrik katalog omfattande 119 s + xxxi i A4 format.

En av samlarna som beskrivs är den för alla västgötar kände, kirurgen vid Lidköpings lasarett, dr Erik Waller (1875-1955). Waller började som autografsamlare (35.000 ex.) men gick sedan över att samla medicinsk litteratur och blev som sådan en av världens främsta. Samlingen omfattar 23.000 verk varav 150 var inkunabler och av dessa 24 tryckta före 1480. Här finns bland annat böcker av Vesalius, Paré, Harvey liksom sällsynta tryck av Rudbeck.

Johnny Hagberg

Skräckroman med handling utspelad i Skara

Spänningsromaner med kvinnliga eller manliga poliser i huvudroller översvämmar numera marknaden. Det är därför glädjande att debutanten Amanda Hellberg från Varnhem nu valt att komma ut med en skräckroman. Det är en gammal genre, Dracula och Frankenstein har ju skrämt generationer av läsare och Edgar Allan Poe (1809-1849) betraktas ännu som en mästare i att skildra det hemska och övernaturliga. Rysliga och otäcka scener är det också gott om i Amanda Hellbergs bok som heter Styggelsen. Handlingen utspelas i en stad som heter Skarlanda. Det är hennes fiktiva namn på Skara och för att läsaren inte ska tvivla placeras där också ett slakteri, ett lantbruksgymnasium och i närheten en hed och en klosterkyrka, omgiven av mjuka kullar. Trakten har också i boken fått ett sentida uppsving genom att turister flockas där, beroende på en populär författare förlagt handlingen i sin medeltidsroman dit. Om nu inte de geografiska detaljerna skulle vara nog, så avslöjar bokens personer sitt västgötska ursprung genom sitt språk. Någon puttar på sin cykel, en annan jagar blinningar, en tredje äter grynkorv och verben sa och sulle används ofta i dialoger.

Styggelsen består av två delar, den första utspelas några år efter Andra världskriget och handlar om en synsk flicka, som utsätts för vidriga övergrepp av en sadistisk sköterska; det är hon som i andra delen ges namnet Styggelsen. Flickans övernaturliga förmåga som sierska utnyttjas av en charlatan till pastor som med hennes hjälp och egen spiritistisk humbug lurar sin frikyrkoförsamling på pengar. Ytterligare en otäck figur porträtteras, nämligen en läkare som är både beklämmande lättlurad och ful pedofil.

Författaren skildrar exakt och närgånget många blodiga och rysliga scener i den fasaväckande källarcell, där Styggelsen i flera år håller den synska flickan fången. Hennes rent djävulska grymhet, detaljrikt berättad, medför nog att många kan må illa vid läsningen och nattetid kommer att ridas av maror.

Handlingen i bokens andra del utspelas ett femtiotal år senare. Scenen är fortfarande Skarlanda, och ett antal nya personer dyker upp. På ett mycket skickligt sätt lyckas författaren binda ihop dramatiken i romanens första del med händelserna i den andra. Det övernaturliga får även nu stor plats, drömsekvenser och syner blandas med ond bråd död samtidigt som en realistisk vardagsmiljö skildras. Märkligt nog lyckas Amanda Hellberg i sin roman, som vimlar av skräck, hemskheter, blod och sadism åstadkomma ett förlösande slut, som känns både trovärdigt och rättvist.

En författare har ofta som syfte att nagelfara händelser i tiden och Amanda Hellberg är inget undantag. Mål för hennes tydliga samhällskritik är händelserna i Knutby, barnsex, spiritism, godtrogenhet och våld. Romanen kan ses som ett skarpt och ursinnigt angrepp på sådana företeelser. Hennes sätt att behandla det svenska språket är suggestivt och det kombinerat med den originella, välkomponerade berättelsen gör hennes debutroman verkligt läsvärd och, trots sitt makabra innehåll, mycket underhållande. Med förväntan emotes hennes nästa roman.

Tore Hartung

Amanda Hellberg: Styggelsen. En skräckroman.
Bokförlaget h:ström – Text & Kultur. 170 s.

Liljestenarnas lilja – stormännens symbol?

Liljesten vid Björsäters kyrka.

Utanför eller inuti Västergötlands medeltida kyrkor finns det ofta liljestenar. Ingen vet med säkerhet vad de vill uttrycka. Men kanske var stenarnas lilja en symbol för gammal västgötaadel? Det är en tanke som slagit Bo Theutenberg som nu gett ut den 800 sidor tjocka boken **Mellan liljan och sjöbladet**. Utgivare är Skara stiftshistoriska sällskap.

Bo Theutenberg växte upp i Gärdhem där han morfar ägde gårdar. Inte långt från hemmet ligger Gärdhems ödekyrka. Och här finns en sten med en inristad lilja som aldrig gett honom någon ro. Den är faktiskt utgångspunkten för hela det digra verket.

Just denna lilja tycks ha ingått i en cirkel med flera liljor. Det vanliga är annars att det finns en lilja, eller rättare sagt ett skott, som växer upp ur en gaveltrappa. Det har tolkats som en kristen symbol för det eviga livet – men kan stormannasläkterna också ha satt sin signatur i symbolen?

– Jag vet inte vad jag ska tro, säger Bo Theutenberg. Men det är lustigt att släkter som förde liljan i sitt vapen fanns i de områden där det finns liljestenar.

Det skulle förstås också kunna vara tvärtom. Att stormännen tjuvats av liljestenarna och tagit sitt vapen däriifrån.

Liljan i Gärdhem ledde till en lång släkthistoria som också för in i andra släkter med rötter i medeltiden. Författaren själv tillhör släkten Tysk som har sitt ursprung i Gärdhem. Men genom giftermål finns det redan på medeltiden också samband med Vinstorpaätten i Dalum.

Den tunga boken är knappast något man tar med sig i sängen på kvällen. Den riktar sig till dem som har genuint intresse av släkthistoria och som kan tillbringa timmar under skrivbordslampan. Den kommer dessutom snart att kompletteras med en 500 sidor tjock volym med genealogiska register, kartor och källförteckningar. Boken berättar också om de spår som olika frälseätter satt i kyrkans historia. Man skaffade sig kyrkliga ämbeten och byggde åt sig gravkor och hängde upp vapensköldar i kyrkorna. På så vis handlar Mellan liljan och sjöbladet också om stiftets historia.

En del uppgifter i boken är också kvinnohistoria.

– Min bok visar på den oerhörda genealogiska roll kvinnan och mamman hade på medeltiden. Det var väldigt ofta som söner tog sitt efternamn efter moderns ätt och använde deras vapen. Det var vanligt just i liljesläkten och kanske just för att moderns släktlinje var den mest förnäma. Liljan var också det äldsta kända vapnet i den framträdande folkungaätten.

Boken skulle också kunna läsas som ett inlägg i debatten om var rikets vagga stod. Eller rättare sagt visar den att stormannaättarna inte var hårt bundna till sina egna landskap. Under tidig medeltid var det tre landskap som utmärkte sig; Västergötland, Östergötland och Uppland. Men oavsett vilket landskap en släkt härrörde från så hade man ofta gårdar också i de båda andra landskapen.

– Man tror att Västergötland var isolerat men så var det inte. Det var ett påfallande rörligt samhälle, säger Bo Theutenberg.

Lennart Klasson

Mellan Liljan och Sjöbladet kan beställas genom Johnny Hagberg 0510-910 16. Båda delarna kostar 600,- tillsammans.

”Skaraborg – 100 år med Naturskyddsföreningen”

304 sidor, 50 artiklar och flera hundra naturbilder för bara 200 kronor (+ porto)!

En färgsprakande bok om allt i Skaraborgs vackra natur, från blomma till bi, från fågel till fisk!

Boken berättar om hur naturen i Skaraborg har skyddats, studerats och utvecklats av en aktiv och framgångsrik 100-åring – Stilla going strong! I vårt intresse ligger inte bara att sälja boken, utan framförallt att sprida kunskap om naturens värden och om vår verksamhet, därför är priset oförskämt lågt. Så lågt att alla våra 3 500 betalande medlemmar får den gratis!

Köp boken eller bli medlem!

Besök hemsidan www.skaraborg.snf.se

Beställ ”bara” boken eller anmäl dig som medlem i Naturskydds-föreningen till e-post rolf.edvardsson@telia.com tel. 0500 - 42 50 67.

Skaraborgs Naturskyddsförening 100 år 2009

Sigrid Storråda och Harald Grenske – en eldfångd politisk romans

Sigrid Storråda är väl vikingatidens mest omdebatterade kvinna. De skandinaviska källorna, nerskrivna runt år 1200, berättar sammantagna att hon var dotter till bondehövdingen och vikingaanföraren Skoglar-Toste. Hon blev först gift med Erik Segersäll och fick med honom söner Edmund och Olof, som fick tillnamnet Skötkonung. Efter en tid upphörde äktenskapet. Därefter regerade Sigrid över ”Götland” tillsammans med sonen Emund. Hon uppvaktades enträget av den norske fylkeskungen Harald Grenske, som hon brände inne efter en fest. Efter detta fick hon tillnamnet Storråda, som väl betyder den ärelystna eller högmåddiga. Sedan friade den norske överkungen Olav Tryggvassons, men han bröt snart förlovningen på ett drummelaktigt sätt. För att få hämnd gifte hon sig med danske kungen Sven Tveskägg, fick med honom söner Harald och Knut den store (enligt Saxo men inte enligt Snorre) och förmådde Sven och sin son Olof att ingå den allians mot Olav Tryggvasson, som till slut ledde till att Olav stupade vid slaget vid Svolder.

Trovärdigheten hos denna dramatiska berättelse spräcktes till väsentliga delar då några historiker (bl.a. Johannes Steenstrup och Lauritz Weibull) gick till källor, som är ca 150 år äldre än de skandinaviska. Av dessa framgick att Knuts och Haralds mor var en ej namngiven polska, som var dotter till Miesco, hertig av Polen och syster till hans son och efterträdare Bolesaw Chobri. Det är först efter år 1200 som Snorre gav henne namnet Gunhild och Saxo skrev att modern hette henne Syritha/Sigrid. Sven Tveskägg (960-1014) som möjligen tvingats att ingå detta äktenskap, försköt henne. Sedan vistades hon länge hos sina släktingar i ”Sclavonia” men omedelbart efter Svens död seglade söner Harald (d.1018) och Knut (995 - 1035) och hämtade hem sin mor. Eftersom Olof Skötkonung (enligt Adam av Bremen) var halvbror till Knut den store kunde inte Sigrid vara mor till honom heller. I de äldre källorna var det Sven Tveskäggs syster och Olav Tryggvassons gemål Tyra, som drev sin man att kräva ut hennes egendomar i Danmark från Sven och därmed orsakade den sjöstrid där Olav stupade år 1000 – dock icke vid Svolder utan någonstans i Öresund. Berättelserna om Sigrid är knapphändiga, oprecisa och, som Weibull visade, många gånger motstridiga. De har lockat till många tolkningar – från att hon är en ren romanfigur, som Weibull föreslår, till det att andra velat återge henne rollen som trekungamoder.

Den del av Sigrids historia, som Weibull falsifierade, var hennes samöre med det danska kungahuset. Däremot gick han inte in på den del av berättelsen om Sigrid och hennes släkt, som gäller deras mellanhavanden med medlemmar av den norska Hårfagersätten – speciellt med Olav Tryggvasson, Olav den Helige och dennes far Harald Grenske. Dessa är så viktiga i Heimskringla och annan norsk-isländsk historieskrivning, att Snorre och andra rimligtvis inte skrivit ner något som de inte haft stark tilltro till, särskilt inte när det är nedsättande för de norska kungarna.

Berättelsen om Harald Grenske är relativt omfattande och ger några viktiga hållpunkter i Sigrids liv och proportioner på hennes makt. Harald är den förste av Sigrids Tostesdotters norska beundrare. Hans far Gudröd, sonsons son till Harald Hårfager, var norsk fylkeskung över Vestfold och hade säte i Tönsberg. Tillnamnet Grenske fick Harald av att blev uppfostrad i Gren-

Sigrid Storråda och Olav Trygvasson

land. Gudröd blev dräpt 964. För att hålla sig undan från sina fiender gömde han sig först en tid i Opplanden. Sedan begav han sig till den svenske vikingahövdingen Skoglar -Toste, blev medlem av dennes följe och deltog framgångsrikt i följande sommars vikingatåg. Vintern därefter blev han kvar hos Toste. Han var då 12-13 år gammal. Här kommer Sigrid Tostesdotter in i berättelsen för första gången. Hon var "ung, vacker och mycket övermodig". Sigrid och Harald blev fostersyskon och man får intryck av att också hon var i de tidiga tonåren. År 969, då Harald Grenske var arton år gammal, fick han kungatitel av Harald Blåtand. Sigrid och Harald bör därmed vara födda i början på 950-talet.

Harald blev kung över "Vingulmark, Vestfold och Agder ner till Lidanesnäs (Lindesnäs)" dvs landet norr och väster om Oslofjorden och därmed en av de ledande makthavarna i Norge. Medan Harald regerade delar av Norge under dansk överhöghet blev Sigrid gift med sveakungen Erik Segersäll och enligt Flatöboken fick de sonen Emund. Eriks och Sigrids äktenskap upphörde någon gång runt 990. Olika skäl anges – att Erik hade svårt att stå ut med hennes humör respektive att hon inte ville bli bränd på bål vid Eriks död. Denna skulle inträffa 10 år efter slaget vid Fyrisvallarna (985) enligt vad Erik lovat Oden för att få seger.

När Harald Grenske förnyade kontakten med Sigrid 994 var båda närmare 45 år gamla. Snorre skriver "Sigrid var då änka och hade många stora byar i Svitiod". Harald Grenske var gift med Åsta Gudbrandsdotter. På vikingatåg österut mellanlandade han i Svitiod. Sigrid, som trots skilsmässan från Erik kallades drottning, bodde tydligen kustnära, fick höra nyheten och sände budbärare att bjuda in honom till fest. Festen blev präktig och umgänget mellan Sigrid och Harald var minst sagt vänskapligt och kanske till och med amoröst. Sigrid var på bästa humör men Harald surnade till rejält, när hon sade "att hon skattade de ägor och rike hon ägde i Sverige icke mindre än hans kungadöme och ägor i Norge". För att överträffa Harald, som hälskade över landet innanför västra och norra delarna av Oslofjorden, måste Sigrid och hennes släkt ha behärskat ett landområde minst av Västergötlands storlek.

Harald återvände till Norge och övervintrade där "ganska oglad". Nästa sommar seglade han åter österut, landade i Svitiod och skickade budbärare, som bad Sigrid komma till hans skepp. Sigrid red raskt dit och det var då Harald friade men blev

bestämt avvisad. Harald ville inte ge upp utan red någon dag senare till hennes gårdar med stort följe. Hon ordnade ett stort gästbud för honom och en friare kallad Vissivald, som tros vara Vsevolod av Volhynien – en son till Vladimir den store i Kiev och Rangned Ragnvaldsdotter.

När gästerna och deras följe sov ruset av sig brände hon dem inne och sade att detta skulle väl vänja småkungar av med att fria till henne. Detta hände någon gång på våren 995. Mordbranden väcker ingen indignation hos Snorre Sturlasson. Det var inte ovanligt att uppgörelser slutade med ond bråd död på den tiden – särskilt i de bästa kretsar. Hans beskrivning av Sigrid är tvärtom mycket välvillig. Hon är ibland arrogant men glädde sig när hennes fosterbror kom på besök, var generös och ordnade storslagna fester för sina besökare. Hon var en mycket klok kvinna och kunde förutse många saker sammanfattar Snorre. På hösten samma år återvände Olav Trygvasson (963-1000) till Norge efter att ha plundrat i England. På vintern 998 skickade han sändebud till Sigrid för att fria för hans räkning. Hon var då närmare 50 år gammal och ungefär dussinet år äldre än han. Sigrid var angelägen om detta gifte och kompromissvillig till dess att den ivrigt missionerande Olav krävde att hon skulle överge asatron. När hon vägrade, avbröt han förhandlingarna tvärt och brutalt och gjorde Sigrid till sin fiende. Både Saxo och Snorre skriver att hon därefter (999) gifte sig med den cirka tio år yngre Sven Tveskägg. Efter slaget vid Svolder, som hon ju inte hade någon del i enligt Weibull, är hon ute ur sagan. Få personer blev väl äldre än så här under denna tid.

Berättelserna lämnar mycket osagt, särskilt om motiven till det som hände och lockar därför till tolkningar. Snorre upplyser inte om var Sigrid hade sin maktbas – bara att hon ägde stora gårdar i Svitiod. Flatöboken och ett par andra källor säger att hon tillsammans med sin son Emund styrde över "Götland". De berättelser, som med övertygelse placerar henne i Främmestad och hennes bror Ulf jarl i Havstena, är nerskrivna långt senare. Det är först runt år 1000 som sagorna placerar ätten personifierad av Sigrids brorson Ragnvald jarl i Västergötland. I Snorres berättelse är det omständigheterna, som för tanken till att Sigrid bodde i Västergötland. Dels gör alla de mellanhavanden, som Sigrid, hennes far Toste och hennes brorson Ragnvald jarl Ulfsson, hade med de norska kungarna, det rimligt att tro att deras maktbas fanns nära Bohuslän och Östfold, dels är det ett allmänt intryck av att hennes resväg till Kungahälla var kort liksom att Harald Grenske bara behövde göra en kort avstickare från sin seglats österut för att hälsa på henne – kanske genom att ro en bit uppför Göta älv och därefter rida några timmar.

Givet att man tror att Sigrid och hennes släkt hade sin maktbas i Västsverige så kan man se hennes äktenskapskarusell som driven av striden om makt över Norge och inflytande i Västergötland. För Erik Segersäll torde ett äktenskap med Sigrid varit det mest effektiva sättet att få inflytande i den provins, där hennes släkt dominerade. Äktenskap i kungafamiljerna ingicks ju i första hand för att knyta allianser med andra mäktiga familjer. När Erik och Sigrid skildes var det inte en fråga om att han överlämnade en viktig provins åt en hämndlysten drottning. Hon behöll bara det som var hennes.

För Harald Grenske, som var en av de ledande makthavarna i Norge och ingen småkung precis, skulle hon blivit en perfekt allianspartner. År 994 var Harald Blåtand borta sedan länge. Sven Tveskägg och Olav Trygvasson var upptagna med att plundra i England. Trönderna var i uppror mot Håkon jarl och fick honom dräpt mot slutet av år 995. Tillfället var lägligt för Harald Grenske att gripa makten i Norge. Med sin egen maktbas väster och norr om Oslofjorden skulle en samverkan med Sigrids släkt i Västergötland hjälpa honom att klämma åt och ta kontrollen

över de norska överkungarnas centrala område i Bohuslän och Östfold. Man kan inte låta bli att undra om Harald fick brinna för att han med sitt envetna frieri vill tvinga fram en politisk uppgörelse, som Sigrid inte ville ha.

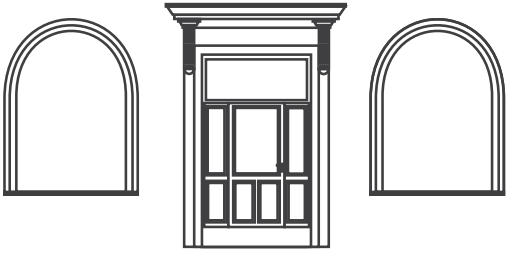
Men oavsett orsaken till mordbranden hade hon banat väg till tronen för Olav Tryggvasson, när han återvände till Norge några månader efter att Harald Grenske, hans potentiella motkandidat till norska tronen hade avlägsnats. För Olav skulle ett gifte med Sigrid och en allians med en mäktig västgötsläkt innebära att han hade ryggen fri för att agera mot Sven Tveskägg och norska motståndare. Som vapenbroder till Sigrids far Toste hade han gamla relationer att bygga på. Att Sigrid var ett dussin år äldre än Olav var inget problem. Det var hennes politiska inflytande, som attraherade. Knut den store gifte sig med den dussinet år äldre Emma, sin företrädares änka, för att säkra makten i England. Även om Olav drastiskt bröt förlovningen med Sigrid så var den politiska alliansen fortfarande viktig. Han lät sig inte hejdas av att Sven Tveskägg skyndade att gifta sig med Sigrid. I stället uppnådde han den – säkert med en starkare partner – genom att övertala sin syster Ingeborg att gifta sig med Sigrids brorson Ragnvald jarl i Skara. Ragnvald fortsatte att vårda de norska förbindelserna i nästan 20 år tills att Olof Skötkonung drev honom ur landet.

Kungasagornas berättelser om Sigrids och hennes släkts norska relationer ger lästa i ett sammanhang en vettig kronologi för händelserna och möjligheter att förklara händelseutvecklingen. Det gör det lättare att tro på att Sigrid var en verklig person och inte bara en romankonstruktion.

Huvuddelen av Sigrids historia berättas i Harald Gråfälls och Olav Tryggvassons sagor i Heimskringla. Den senaste översättningen till svenska utfördes av Karl G. Johansson och kom ut 1991. En äldre översättning (1869) av Hans Olof Hildebrand är rikligt kommenterad, innehåller en kronologi och har kompletterande text från Flatöboken. Lauritz Weibulls kritik finns samlad i del 1 av Nordisk historia - Forskningar och undersökningar utgiven 1948.

Håkan L Lindström

MATS REHNSTRÖM
Rara böcker, bibliografi & handskrifter

ANMÄL DIG FÖR ANTIKVARIATETS
NYHETSBREV

- De skickas till abonnenterna via E-POST
- Nyhetsbrevet distribueras i PDF-FORMAT
- De utkommer med en till två veckors mellanrum.

ANMÄLAN GÖRS ANTINGEN VIA E-POST:
rehnstroem@scuf.se

ELLER VIA FORMULÄRET PÅ VÅR HEMSIDA:
www.matsrehnstroem.se

Vårt vackra Västergötland

Bergen är högre och brantare, vattenfallen vildare, fornminnena mer mystiska och byggnaderna än magnifika än i verkligheten. Västergötland i konsten är en turistchefs önskedröm, allt är lite vackrare än i verkligheten. Skymtar vanligt folk är det välklädd och pittoresk allmoge som mest satts in för att göra naturen är storslagnare.

Det var först Trollhättefallen som förtrollade konstnärerna när de så smått började återge det västgötska landskapet i sin konst. Målningarna från just de fallen är många, och alla är de mycket dramatiska, för att inte säga hotfulla. Men målningar av landskapet i rofylld kvällssol är också populära. En sådan med motiv från Vänern vid Halle- och Hunneberg möter redan på omslaget, en bedårande idyll men ändå med smak av teknikens landvinningar: En liten ångare glider fram mitt i bilden.

Fornminnesföreningens senaste Tidskrift, som det så anspråkslöst kallas, är mycket vacker och myllret av målningar och teckningar kompletteras med faktarika och ändå lättlästa artiklar. Det handlar förstås om föreställande konst, det är ju meningen att man skall kunna känna igen landskapet så även en kubistisk version av Borås landar i verkligheten i form av identifierbara kyrktorn som skymtar fram.

Tidigt Trollhättefall. Redan 1646 målade holländaren Allart van Everdingen Trollhättefallen så här dramatiskt. Bilden är något besuren.

Intressant är att se hur varje tidsålder har sina moden även i de här sammanhangen. När industrialismen slår igenom lejs konstnärer att avbilda industrier på ett säljande sätt. Inte sällan verkar de större och mer imponerande än vad de var i verkligheten, och för en modern betraktare känns det lite lustigt (eller snarare olustigt) att stora skorstenar spy ut enorma moln av svart rök över omgivningen. Då var det förstås ett sätt att visa en omfattande verksamheten, idag suckar vi över miljöförstörelsen.

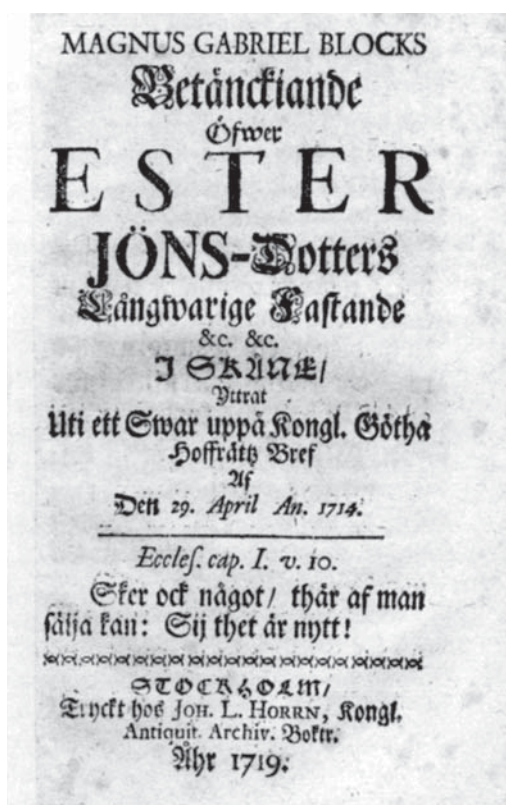
Ibland kan man också finna spännande funderingar i bisatser. Så undrar Karin Rex Svensson över ett eventuellt samband mellan en detalj i en hållristning och Västgötagens regel om att slagna lekare (musikanter) möjligen kunde få upprättelse om de lyckades hålla fast en kalv med smord svans.

Som vanligt avslutas boken med aktuella antikvariska rapporter av de mest skilda slag.

Hans Menzing

Västergötland i konsten. Redaktion: Dag Ahlenius, Elisabeth Brynja, Anna Maria Claesson, Karin Rex Svensson och Bengt Östmark. Utgivare: Västergötlands Fornminnesförening. 263 sidor rikt illustrerad. Pris 180:- + ev porto. Pg 13 35 41-3.

Ars Medica Svecana

I anledning av att Svenska Läkarsällskapet 2008 firade sitt 200-års jubileum har boken Ove Hagelin utgivit boken *Ars Medica Svecana*. Svensk läkekonst genom fem sekler 1571-1921. Rariteter och klassiker ur Hagströmsbibliotekets medicinhistoriska samling.

Samlingen består av tryckta böcker och manuskript som ursprungligen fanns i Svenska Läkarsällskapets Läsebibliotek och är idag, tillsammans med Karolinska Institutets och flera andra äldre medicinska boksamlingar, sammanförda i Hagströmerska Biblioteket.

Böcker utgivna mellan 1571-1921 finns med och beskrivs noggrant av Hagelin i bokens 189 sidor där illustrationerna är talrika. Bland annat kan här läsas om den märkliga svältande pigan Ester Jönsdotter som även vår biskop Jesper Swedberg ägnade stort intresse åt. Jönsdotter lär ha varit utan mat under flera år. Magnus Gabriel Block fann lösningen och förklarar det i en skrift från 1719. Pigan led av *perspiratio insensibilis*, "oförnimbar utdunstning", vilket skilde sig från svettningen, som är förnimbar. Pigan var att likna vid de vintersovande djuren. Andningen hölls igång och den livsnödvändiga näringen intogs genom den omgivande luften!

Johnny Hagberg

Mimers brunn
Arkivologi Etnologi & Historia i Västra Götaland
Årgång 2 2008 Nummer 1

Vilken succé för vår egen historiska tidning!

Skaffa en egen prenumeration på *Mimers brunn* - arkeologi etnologi & historia i Västra Götaland

Helårsprenumeration 250:- (6 nr)
Sätt in pengarna på bankgiro 5117-2286
texta namn och adress. För info: vatteljuset@telia.com eller tel. 0512/205 19

Som miljonär sköljde Stikkan ned korven med champagne

Kanske hade schlagerkungen Stikkan Anderson hela livet en fot kvar i sin fattiga barndoms Hova. Trots alla miljonerna var hans favoritmat vanlig varmkorv, sådan som han åt i sin barndom. Fast på senare år kunde den sköljas ned med champagne inför färden i Rollsen eller Bentley. Och som god västgöte kunde han aldrig tåla att personalen kastade använda gem.

Han föddes som Stig Andersson, ännu med två s, och hamnade från födseln på botten i klassamhället Hova. Bankdirektören, Fabrikören och Prästen toppade den sociala listan. Längst ned kom de fattiga, men allra underst hamnade den fattiga ogifta modern. Som Ester Andersson. Hennes Stig fick tidigt försöka dra hem lite pengar genom jobb av olika slag. Inte minst som lokal artist med gitarr, och närheten till Tiveden ledde till hans första hit – Tivedshambo.

Så småningom skrev han mer än 3000 låtar, varav många blev storsäljare. Men än mer pengar fick han förstås av andras succéer, Abbas exempelvis, men Björn och Benny hörde strängt taget till familjen.

Så Marie växte upp i en värld där det inte var någon chock att på morgonen hitta storsjämnor sittande i köket i diskussion över ett par whiskyglas med pappa Stikkan. För även om han som ung ofta framträdde i torra Ordenslokaler så blev livet småningom allt fuktigare. Fast som västgöte förföll han förstås aldrig till att smutta på innehåll i hotellrummens minibarer – inte när spriten gick att köpa så mycket billigare i affärerna.

Idag är väl Stikkan mest känd för sitt samarbete med världsgruppen Abba, men också genom de Polarpris som delas ut till världsstjärnor inom olika musikgenrer. Fast en del av oss minns förstås Lill-Babs i År du kär i mig ännu Klas-Göran?, och alla minns Waterloo

Boken ser Stikkan ur dotterns perspektiv, och som pappa var han OK medan mamma var klippan i familjen. Ja, även för en ung Benny Andersson som fick hjälp att sköta sin ekonomi. Att jämföra Stikkan med dagens Bert anser hon vara ett hån, Skara-Berts musikkunskap går att skriva på en lillfingernagel, hävdar hon.

Hon minns också när Stikkan betraktades som "samhällets fiende nummer ett", när bara politisk musik räknades. Abba skrevs ständigt ner, och det blir ju än mer komiskt idag när Abbas musik i stort sett är den svenska musik som överlevt från den tiden.

Marie Ledin väjer inte för avigsidorna, de många koleriska utbrotten och den tilltagande alkoholismen, men på det hela taget är detta förstås en kärleksförklaring till en märklig far.

Hans Menzing

Min pappa hette Stikkan. Nedtecknare: Petter Karlsson efter berättelser av Stikkans dotter Marie Ledin.
Förlag: Anderson Pocket. 206 sidor.

Bli medlem i Svenska Exlibrisföreningen.

Medlemskap erhålles genom insättande av årsavgiften 210 kronor på föreningens postgirokonton 33 45 82-4.

Tusenårigt arv

Klingande stiglucka. Förr var det rätt vanligt att en överbyggd port, en stiglucka, kombinerades med en klockstapel. Idag kan man bara se arrangemanget här i Främmestad, och i närbelägna Norra Björke. Bild: Hans Menzing

Vid sidan av Lund är Skara stift det som har flest kyrkor bevarade från tidig medeltid. Drygt 150 kyrkor är från 1100-tal eller tidigt 1200-tal, vilket är märkligt i en bygd där det annars är mycket ont om riktigt gamla byggnader. Stiftet anses ha kommit till redan omkring 1014, och man har rentav funnit trävirke i några kyrkor av träd fällda i slutet av 1000-talet. Det handlar alltså om ett nästan tusenårigt kulturarv.

Boken Tusenårigt arv bygger på en stor inventering av kyrkorna i Skara stift som genomfördes åren 2001 – 2005 av Inga-Kajsa Christensson, Elisabeth Andersson, Cathrine Sjölund och bokens författare, Robin Gullbrandsson.

Här speglas inte bara kyrkorna under nära tusen år, utan också miljöerna när kyrkorna byggts, kyrkogårdarna, gravminnena, prästgårdarna, kyrkomålningar och konstnärerna bakom kyrkliga utsmyckningar, klockstaplar, orglar och mycket annat. Allt följs genom seklerna från den stora byggrusch som märks redan under 1100-talet och fram till dagens kyrkobyggnader.

Trots alla inblandade experter är boken lättläst och myllret av bilder hjälper oss att finna just de kyrkor som kan vara mest intressanta för oss. Inte minst hembygdsintresserade kan här få massor av goda svar på varför det ser ut på ett visst sätt kring den egna kyrkan.

Kartor och tabeller över stiftets kyrkor från skilda tider och med olika arkitektur hjälper oss att finna det intressanta. I beskrivningarna sätts också kyrkobygandet in i sin tid, med dess moden och krav.

Hans Menzing

Tusenårigt arv. Skara stifts kyrkor. Författare: Robin Gullbrandsson. Utgivare: Skara stift och Skara stiftshistoriska sällskap. 192 sidor med färgbilder.

Boken beställs genom Johnny Hagberg 0510-910 16 och kostar 150:-

Rolf Alnefelt – donator

Rolf Alnefelt föddes i Tidaholm 1918. Efter ingenjörsexamen vid Örebro tekniska gymnasium hamnade han ett par år i Landskrona innan han kom till Asea i Västerås. Som pensionär började han med släktforskning. Han intresserade sig för de indelta soldaterna tog fart, och efter många års systematiskt forskande utkom han 1985 med boken *Den indelta armén i Vartofta härad*. Boken omfattar hela 668 sidor och är en guldgruva för släktforskare. Bokens försäljning gick emellertid trögt, varför Rolf valde att köra restupplagan till soptippen! Därmed har Rolf sålat sig till den lilla skara av författare som valt att på egen hand dramatiskt minska antalet exemplar av sin egen bok.

I november förra året avled Rolf Alnefelt nyss fyllda 90 år. I sitt testamente stadgade han att hans stora boksamling skulle tillfalla Föreningen för Västgötalitteratur. Därtill 500 000 kronor i pengar.

Strax för jul åkte ett flertal medlemmar ur styrelsen upp till Västerås för att under en dag sortera, och packa ner boksamlingen. Totalt blev det 135 bananlådor som fylldes. Samlingen består förutom västgötalitteratur även av historia, militaria, genealogi och teknik. Dessutom en hel del tryck med anknytning till Tidaholm och Tidaholms bruk. En del av de tidaholmsanknutna böckerna kommer att säljas på en miniauktion vid föreningens årsmöte, som hålls i Tidaholm. Boksamlingen kommer att säljas på föreningens bokauktioner under året.

Till Rolfs minne har föreningens styrelse beslutat bidra ekonomiskt till den bok om Tidaholms hundraåriga historia som just nu håller på att skrivas.

Rolf donerade även stora belopp till flera andra föreningar, bl a Smålands husarregementes kamratförening i Eksjö och Skaraborgs regementes kamratförening. Rolf donation är den enskilt största som vår förening någonsin erhållit. Vi är tacksamma för hans gärning och lyser frid över hans minne.

Sven-Olof Ask

Antikvariat Wettern
Göran Midman Hjo
Västgöta- & Vätternlitteratur
Litografiska tryck,
Tersner, J A Berg, G Mellin, Billmarck
Tunnbindaregränd 1 A
544 30 Hjo
www.antikvariatwettern.dinstudio.se
0503-655895, 076-5547970
www.bokborsen.se

Emily Nonnen (1812-1905)

En februarilördag år 1902 firar Sveriges äldsta författarinna – Emily Nonnen – sin 90-årsdag. En tät ström av besökare i vagn eller till fots avlägger nu visit i *"ett af de älskligaste gamla hemmen, som ännu dröja i oförändradt skick sedan förra århundradets början"*, nämligen Liseberg i utkanten av dåtidens Göteborg. I ett hemma-hos reportage i tidskriften *"Hvar 8 dag"* kan man läsa hur jubilaren beställsamt vandrar runt i de solbelysta rummen med möbler från empirens dagar, hur blommor pryda bord och fönstersmygar och hur hemmet fylls av vänner från när och fjärran. Ute i den vackra *"parken stå äldriga, högresta granar och i den väna skogsbacken skola äfven i vår sipporna lysa hvita"*.

I detta älskade hem levde Emily och hennes systrar större delen av sina liv. Det blev navet i deras liv sedan föräldrarna gått bort. Emily var även en berest dam med kortare eller längre vistelser i Köpenhamn, Stockholm, Uppsala, på Degeberg och hos släktingar i England.

Emily hade levt ett långt liv, när hon 93 år gammal begravs på Örgryte gamla kyrkogård, en fridfull plats där hon fick vila bland alla de kära som gått före henne för att med dem *invänta uppståndelsens dag*.

Men låt oss gå tillbaka till 1800-talets början. Emily Nonnen berättar själv ur *"Anteckningar om svenska qvinnor"* från 1864:

"Jag föddes i London, der min far bebodde ett mycket vackert hus nära Buckinghampalatset och midtemot S:t James' park, hvars gröna, lummiga alléer blefvo tummelplats för mig och mina syskon under våra första barnår, utom vid den tiden, som vi brukade tillbringa på landet eller vid hafskusten".

I detta hus föddes Emily den 22 februari 1812 samt systrarna Charlotte 1813 och Ann 1815.

De äldre syskonen Fanny (1799), Edward (1804) och Mary (1808) föddes i Hamburg, Tyskland.

Emilys far, John Nonnen, var född i England, men uppfostrades och utbildades av släktingar i Bremen. Han gifte sig med Anna Matilda Lorent, dotter till en köpman i Hamburg. Oroligheter i samband med Napoleonkrigen gjorde att familjen flyttade över till London, där de bodde i 10 år.

"Föräldrarna förde ett ganska angenämt hus; utmärkta personer, såväl konstnärer som vetenskapsmän gästade ofta der, och ett af mina käraste minnen från barnåren för mig tillbaka till de aftonstunder, då

jag satt uppkruken i ett soffhörn i det trefliga förmaket och lyssnade på deras samtal".

Men vistelsen i detta underbara hem blev kortvarig för Emily. Hon är bara 7 år gammal när familjen lämnar London för att bosätta sig i Göteborg. Här hade fru Nonnens bror, Robert Lorent, etablerat sig och startat både sockerbruk och porterbryggeri. Robert Lorent hade lyckats övertala sin engelske svåger att bli delägare i företaget.

"Deri hade äfven min far nedlagt sin betydliga förmögenhet. Men efter en tid vållade oförutsedda omständigheter, att han fann sig tvungen att lemna fäderneslandet och flytta hit med sin familj, för att sjelf se till affärerna. Tretton dagar tillbragte vi på sjön, ty då funnos ännu inga ångbåtar mellan England och Sverige".

John Nonnen blev tvungen att sätta sitt namn som säkerhet för att stödja affärerna. Det kom att visa sig i framtiden som ett ödesdigert beslut.

Familjen bosatte sig ganska snart strax utanför staden på landet Liseberg och blev medlemmar i den engelska församlingen. John Nonnen skaffade snart en engelsk präst, pastor Morgan, till församlingen. Han skulle så småningom gifta sig med John Nonnens äldsta dotter Fanny.

Göteborg var redan då en vacker stad, fast ännu ej stor. Största delen låg inom vallarna, gatorna var omskurna av kanaler, korsade av många pittoreska broar, som voro så branta att de utgjorde hästarnas fasa. Så beskrivs Göteborg i boken **Systrarna på Liseberg**, men enligt Emilys egna anteckningar var Göteborg en mycket liten stad, här fanns ju inte ens en bokhandel.

Utbildning

"Min far sparade intet på sina barns uppfostran".

Utbildning var något som ansågs viktigt i den Nonnenska familjen och som gällde alla barnen.

Emily var ett ovanligt försigkommet barn. Vid tre års ålder lärde hon sig att läsa. Vid fem läste hon högt för brodern ur Shakespeare – dessutom förstod hon vad hon läste. Vid sju års ålder ansåg hon själf att hennes uppfostran var fullbordad.

"I början undervisades vi yngre af vår äldsta syster (Fanny), men hon gifte sig snart och flyttade efter en tid tillbaka till England".

Systrarna fick sin uppfostran nästan uteslutande genom självstudier. Hela dagen indelades efter ett schema och ingen tid fick förspillas. Modern undervisade i franska, engelska och tyska, det gällde framför allt uttal, grammatiken fick de själva studera. Fadern undervisade i matematik.

Genom dessa självstudier under föräldrarnas ledning fick döttrarna en relativt omfattande bildning.

"Min far, ehuru mycket upptagen af affärer, egnade hela sin lediga tid åt sina barns uppfostran. Dessutom hade föräldrarna ingifvit oss håg för själfbildning, och derfor skola vi alltid vara dem tacksamma. Vid femton års ålder började jag och en annan syster studera latin för vårt eget nöje".

Hösten 1828 inträffade en händelse som fick flickorna att lägga böckerna åt sidan. Deras bror Edward hade nämligen köpt en egendom, Degeberg, långt bort i Skaraborgs län. De fick nu uppgiften att sy lakan och örngott. En skuta skulle lastas med alla de möbler som kunde undvaras i föräldrahemmet och allt som behövdes för ett lantushåll. Det var väl att Trollhätte kanal nu var färdig så att skutan kunde gå in i Väneren till trakten av Källandsö, där Degeberg låg. *"Någon mindre tilltalande egendom kan knappast tänkas. Fälten voro vårdslösa, och allt vittnade om många års dålig skötsel. Här fanns mycket att göra för en ung man med aldrig sviktande mod och energi"*.

Familjen levde tämligen bekymmerslöst på Liseberg. Fadern levde i förhoppningen att bruket på Klippan skulle ge dem en riklig och god inkomst.

Utsikt från Degeberg. Akvarell av Emily Nonnen.

"Men snart hopade sig mörka moln öfver vår hittills klara horisont. Min morbror dog hastigt. Min far, som gått i borgen för honom, förlorade hela sin förmögenhet".

Morbrodern Robert Lorent var en optimist, men vid hans död 1833 gjordes den sorgliga och överraskande upptäckten att ställningen vid bruket var mycket dålig och affärerna synnerligen intrasslade. John Nonnen beslutade att ställa in brukets betalningar. Han fick sälja allt han ägde för att hjälpa till med betalningen av sockerbrukets skulder. I dessa svåra tider fanns dock hjälp att få. Kommersrådet James Dickson köpte in allt som familjen Nonnen behövde och höll kärt på auktionen, som sedan John Nonnen fick betala efter råd och belägenhet. De minskade inkomsterna åstadkom en förändring i hela levnads-sättet på Liseberg, som nu måste anordnas mycket sparsamt och flera tjänare fick gå.

För att hålla nere kostnaderna sydde systrarna själv sina kläder. Det var ett arbete som inte intresserade dem särskilt. De använde sig av samma mönster år efter år och fick dem att se lite gammalmodiga ut.

År 1834 drabbades Göteborg av koleran. Den yngsta systemen, kallad Nanny, insjuknade. Hon övervann visserligen sjukdomen, men återfick aldrig riktigt hälsan. Detta år skulle Liseberg säljas. Tack vare eller rättare sagt på grund av koleran infann sig inga köpare vid auktionen. Därför kunde pastor Morgan, svärsonen, köpa in egendomen för 12.150 Rdr. Familjen Nonnen fick sedan hyra gården. John Nonnen lyckades övertala den unge David Carnegie att köpa sockerbruket och fick själv anställning där och de värsta bekymren var över.

Konstnärsutbildning

Hemlivet med sömnad och små hushållsbestyr blev med tiden trist. Emily längtade efter att få utveckla sina konstnärliga ta-

langer och det beslöts att hon skulle få resa till Köpenhamn.

"Jag reste till Köpenhamn för att under sådana lärare som professorerna Eckersberg och Rörbye vidare förkofra mig uti oljemålning. Mycket vänligt omfattad af Thorvaldsen fick jag rita i hans egen atelier och genomgick en kurs i anatomi, hållen för några damer, som egnat sig åt konsten, af den utmärkte professor Stein".

Emily tillbringade ett och ett halvt år, 1838-1839, i den trevliga och konstälskande staden Köpenhamn. Det var en mycket angenäm och lärorik tid och när hon skulle resa hem fick hon ett smickrande anbud. Hon erbjöds att bli lärarinnan uti oljemålning för den dåvarande drottningen av Danmark och hennes syster, samt några andra högt uppsatta damer. Trots att anbudet var lockande *"kunde jag icke besluta mig för att helt och hållet öfvergifva det kära föräldrahemmet"*. Emily återvände till Liseberg utan ånger eller saknad.

Besök på Degeberg

Hösten 1839 besökte Emily sin bror på Degeberg. Hon fann den fula västgötagården alldeles förvandlad. Allt tycktes henne förändrat sedan besöket för elva år sedan. En stor ändamålsenlig manbyggnad höjde sig på den kala kulle, som nu var omgiven av en park och en stor trädgård. Det gladdde henne att brodern lyckats genomföra sina mål att uppföstra ungdom till goda lantbrukare.

Stockholm

Hösten 1840 ställer Emily ut ett porträtt på en konstutställning i Stockholm. Det blir upptakten till en längre vistelse i huvudstaden 1842. Hennes självförtroende var inte högt utvecklat, men hon arbetade med stor uthållighet och varm kärlek till sin konst. Trots det dröjde det länge innan hon fick de efterlängta beställningarna på porträtt. *"Det var en ganska angenäm tid"* och

umgänget var livligt och hon upptogs i brodern Edwards stora bekantskapskrets.

Konstskola

Efter återkomsten från Stockholm, 1842, startade Emily en tecknings- och målareskola i Göteborg. Det var den första i sitt slag och hon fick omedelbart både manliga och kvinnliga elever. Något år senare flyttade hon verksamheten hem till Liseberg. De andra systerarna hade också börjat ta emot elever i hemmet och undervisade bl a i engelska, historia och geografi. Det hela utvecklades till en privatskola i mindre skala och eleverna/flickorna kom från Göteborgs förmögnare familjer.

Fadern, som nu började bli gammal, var bekymrad för sina döttrars framtid. Men det hela löste sig på en utmärkt sätt. David Carnegie köpte och skänkte sedan Liseberg, 1845, då John Nonnen avlidit, till änkan och döttrarna. Dessutom fick de 2000 Riksdaler Banco årligen – så länge de levde ogifta!

Äktenskap

Nej, gifta blev ingen av döttrarna förutom Fanny. Men efter faderns död upptäckte Edward i faderns efterlämnade handlingar ett friarbrev gömt i lönnlådan i ett schatull. Friarbrevet var ställt till Emily från en adelsman, som förr varit en gärna sedd gäst på Liseberg. Av någon anledning, kanske i faderlig omtanke, hade John Nonnen inte funnit partiet lämpligt och helt enkelt, utan Emilys kännedom avslagit frieriet. Edward, som väl kände personen, delade ej faderns åsikt. Han trodde istället att systemen skulle ha blivit lycklig med denne man. Nu ville han inte göra henne ledsen genom att omtala schatullens hemlighet och ej väcka några bittra tankar hos henne om den älskade fadern. Han förstörde helt enkelt brevet utan att säga något till henne.

Författarskap

"Under tiden hade våra utsigter klarnat och gynnsammare förhållanden inträdd. Penseln fick ibland hvila, och pennan fattades i dess ställe".

Barn- och ungdomsböcker

I mitten av 1800-talet flödade barnlitteraturen allra rikast i England. En av Emilys stora insatser, kanske den största, för barnlitteraturen i Sverige är hennes översättning av Alice's äfventyr i Sagolandet 1870. Emily hade själv träffat författaren Lewis Carroll, som hade bett henne göra översättningen. Hon kände dessutom den lilla modellen och hennes systrar. I förordet skriver hon: *därtill uppmanad av författaren, har jag på svenska överflyttat detta lilla arbete, som gjort stor lycka i England. Det kan icke skada att någon gång lämna fantasien fritt spel, och jag hoppas att mina unga svenska läsare även med nöje skola följa lilla Alice på sina underbara vandringar i Sagolandet. Personligen bekant som jag är med de trenne unga flickorna åt vilka boken tillägnats, i synnerhet den vackra Alice, har det för mig varit ett dubbelt nöje att sålunda överflytta hennes äfventyr till svenska språket...*

I Sverige var det emellertid ganska klen med litteratur för barn enligt Emilys uppfattning. Det var mycket därför som hon lät sig övertalas att börja skriva originalberättelser för barn och ungdomar. *"Jag fattade alltså raskt i pennan och skref "De tvänne Guldhjertan" eller Guds öga vakar. Lilla Nina i denna bok är alltifrån början god och dygdig. Hon får lära sig att lägga största vikt vid sanningen och lära sig andra nyttiga ting med flit och lust. Lorenzo i "Lorenzo och Rosilda" låter sig lockas från sina plikter och följer en vän på spel och dobbel. När han håller på att mista sitt liv förstår han att han måste ändra sig och vara "beredd att modigt ta sig igenom de svåra tider som stundar".*

Dessa två böcker, som visar fram den ideala människan, kallas för exempelberättelser.

En annan "genre" kallas provningsberättelser. Exempel på detta är de tre barnen på Örnaholm (Familjen på Örnaholm), som från början är självsvaldiga och egoistiska. Emily menar att felet ligger hos föräldrarna som inte har uppfostrat barnen tillräckligt mycket. Många provningar väntar familjen under livets gång.

I Emilys böcker visar människor ofta fram en religiös sida. Både barn och vuxna bekänner utan blyghet sin gudsfruktan och deras böner citeras ofta.

Emily har ett mycket rikt galleri av människor, barn och vuxna, män och kvinnor i sina böcker. Ofta är familjerna adliga, som t ex i boken Rubinringen. Men även människor ur borgarklassen t ex sjökapten, många tjänare och tiggare skildras i viss mån. Utanför samhället står dock zigenarna, som stjäla både pengar och små barn, så som det berättas i De tvenne Guldhjertan och i Flyktingerne.

De moralpedagogiska inslagen i Emily Nonnens böcker är påtagliga och hon lade ofta in upplysningar om verkliga händelser och förhållanden i handlingen.

Emily Nonnens ungdomsböcker fick ett gott mottagande. *"Den välvilja, hvarmed dessa upptogos af den ungdom, för hvilken de voro egnade, har sedan uppmuntrat mig att fortsätta på samma bana".*

Från 1859 och drygt 10 år framåt skrev Emily ett antal ungdomsromaner och även ett nummer av Taltrasten, som var ämnad att utkomma med ett nummer per månad. Taltrasten fick ett kortvarigt liv, men hennes böcker lästes med förtjusning. De lånades så många gånger att de helt nöttes ut.

De tvenne Guldhjertan eller Guds öga vakar 1859
Lorenzo och Rosilda eller Marmorgruppen 1860
Rubinringen eller Sanningen segrar 1860
Familjen på Örnaholm eller Lifvets skiften 1863
Granatkorset eller Ros och Lilja 1864
Flyktingerne eller Valspråket öfver dörren 1865
Lifvets skola eller Ädel säd och rika kärvar 1868
Smugglarens dotter eller Hvad vågorna sade 1873

Emily Nonnen sammanfattar sitt liv på följande sätt:

"Mitt lif har varit, liksom de flestas, en blandning av skuggor och dagar, ehuru jag med innerlig tacksamhet måste bekänna att de sednare hittills varit öfvervägande".

Litteratur: Anteckningar om svenska qvinnor, 1864

Svenskt biografiskt lexikon

Nilson, Margot: "Verlden är en stor laterna magica". Ur Böcker som skall blänka som solar.

Annicka Berggren

Bert Moberg
Antikvariat

Alltid minst 20.000 böcker i affär och lager.
Sökservice av böcker.
Köper böcker, större boksamlingar
samt gamla svenska bykort.
Korrekt härdering
Österlånggatan 21, Borås • Tel 033-13 02 50
Öppet: månd-fred 13-18, lörd 10-13

Miniauktion vid årsmötet i Tidaholm

Välkommen till årsmötet i Tidaholm lördagen den 18 april. Efter förhandlingarna försäljes 54 nummer litteratur med anknytning till Tidaholm och dess bruk. Samtliga nummer kommer från framlidne Rolf Alnefelts testamenterade boksamling.

Anbud kan läggas, senast torsdag den 16 april. Anbud postas till Box 325, 532 24 Skara eller helst via email: sven-olof.ask@tele2.se

Som vanligt tar vi emot anbud, vilka ställs emot ev. andra anbud samt mot de närvarande i auktionslokalen. Den som sânt in högst anbud får boken för näst högsta anbud plus tio kronor. Kopior eller bilder på priskuranter etc från bruket kan erhållas efter förfrågan.

Tidaholms Bruks AB

- 1 Brandbilar. 40 sid. 1925. Rikt illustrerad.
- 2 Bolagsordning för "Tidaholms Bruks Aktiebolag". 1890. 14 s. + Bolagsordning för Tidaholms Bruks Aktiebolag. 1925. 4 s. + Bolagsordning för Tidaholms Handelsaktiebolag. 1904. 8 s.
- 3 Carlén, B., Tidaholm - en svensk bilhistoria. 2006. 64 s. Laminatbd. + Kjellgren, E., Tidaholms Bruks Bilhistoria 1903-1934. 1982. 44 s. + Kjellgren, E. / Ekman, N. G., Tidaholms Bruksagnar och möbler. 1988. 48 s.
- 4 Lastvagnsekonomi. Tidaholms Bruks AB. 1924. 32 s. Illustrerad.
- 5 Meddelande från Tidaholms bruks aktiebolag. /Priskurant/. 1897. 28 sid. Rikt illustr.
- 6 Priskurant å Maskinhyfladt Wirke samt takspån från Tidaholms bruk. 1874. 21 delvis utvikbara plr. samt priskurant /8 s./.
- 7 Priskurant öfver Tidaholms bruks aktiebolags tillverkning af möbler m.m. Gbg 1902. Ca 34 sid. Rikt illustr.
- 8 Profbok å Maskinsnickeri-fabrikat och takspån från Tidaholms-Bruk. 1876. 27 delvis utvikbara plr. Med priskurant för år 1877. 13 s.
- 9 Reklambroschyr för Omnibus typ 6.0.53-55. 1930. 16 sid. Illustr.
- 10 Reklambroschyr för Omnibus typ T.6.0. 47. 1930. 8 s. Illustr.
- 11 Skötsel-föreskrifter för Tidaholms 2-2½ tons lastautomobil. Typ T.2C. 1924. 9 s. Illustr.
- 12 Speciallastvagnar för vägunderhåll.... Överlägsna plogvagnar. 4 s. 1930
- 13 Tidaholms 3-axlade omnibuss. 1931. 11 s. Rikt ill.
- 14 Tidaholms automobiler. 1907. 16 s. Rikt illustrerad.
- 15 Tidaholms lastautomobiler med 2 och 3 axlar. 1931. 15 s. Rikt ill.
- 16 Åkdon-katalog. 1910. /16/ s. Rikt illustrerad.
- 17 Alnefelt, R., Den indelta armén i Vartofta härad. 1985. 668 s. Klbd. Sk.omsl.
- 18 Arbetsordning för alla vid Holma-Helsinglands Linspinneri & Väfveri Aktiebolag i Madängsholm anställda arbetare & arbeterskor. Tidaholm. 1908. 7 s.
- 19 Barnens Dag i Tidaholm. Lördagen den 11 och Söndagen den 12 November 1916. 15, (5) s. Ngt nött. + Höst-Bladet. Bazar-Tidning den 30-31 Oktober 1915. Tidaholm. 1915. 8 s. Ngt nött.
- 20 Beerstahl, N-F., Våbjörntorpssläkten. 1985. 211 s.
- 21 Blå Bandet. Skaraborgsnummer. 1913. Nr 12 A. (8) s. Ouppsk. Vikt. + Blå Bandet. 1913. Nr 13. (8) s. Ouppsk. Vikt. (Innehåller bl.a. "Förr och nu" av Gust. Lindberg).
- 22 Carlsson, T. A. H., Tidaholm genom tiderna. Några anteckningar om stadens uppkomst och utveckling. Tidaholm. 1925. [4], 16, [4] s.
- 23 De utestängdas jul 1909. Utgiven av arbetslösa arbetare i Tidaholm. Redaktör: Fr. J. Ålmström. 1909. 24 s.
- 24 Eklindh, S., Tidaholm i gamla vykort. 1996. Opag. Laminatbd. + do, Trettioen hus med historia. 1997. 77, (3) s.
- 25 Eklindh, S., TidaholmsProfiler. 1994. 102, (2) s. Ngt nött pbd. + do, Ännu fler TidaholmsProfiler. 1995. 104 s. Pbd.
- 26 En puss i påsk. Utgifven af Västgöta-Bladets redaktion. Tidaholm. 1906. 16 s. + Lindberg, Gust., Arbetets ära. Till medaljörerna vid Tidaholms bruk d. 1.12 1907. 1907. (4) s.
- 27 Essen, H. H. von, Några tilldragelser ur baron Hans Henr. von Essens lefnad. Meddelade af honom själf. 1895. viii, 96, 96, 184 s., 1 pl. Ngt nött origklbd. Fläckigt titelblad. Namnt. + Essen, Edw. von (utg.), Hans Henrik von Essen. 1948. 184 s., 1 pl. Tillskr.
- 28 Forsaeus, S., Tidaholms järnväg 1906-1989. 2003. 144 s. Pbd. Sk.omsl. Inlagan med fuktskada. + Varför blev det så här? - dokumentär om Tidaholmsverken. 1993. 159 s. Laminatbd. + Arbetarrörelsen i Tidaholm. 1984. 135 s.
- 29 Gustafsson, A., Bygden väster om Hökensås. [I]. Historia och tradition. 1961. 79 s. + do, II. Baltaks by och Velingabygden. 1962. 131 s.
- 30 Gustafsson, P. E., Hans Henrik von Essen och den nyevangeliska kolportörsverksamheten. A.a. 1963. 564 s.
- 31 Handlingar rörande förläggning af station i Tidaholm för Tidaholm - Vartofta järnväg. 1906. 170 s., 1 lös karta. Ngt skadat omsl. Nött rygg. En del hundöron. Namnt.
- 32 Kjellgren, Tidaholm. Från sätesgård till industriort. 1977. 184 s. Klbd. Sk.omsl.
- 33 Lindberg, Gust. / Johansson, V., Tidaholm, Sveriges yngsta stad. 1909. S. 160-164. (Ingår i Svenska Stadsförbundets Tidsskrift, årg.1, häft. 5).
- 34 Lindberg, Gust., Arbetets ära. Till medaljörerna vid Tidaholms bruk d. 1.12 1907. 1907. (4) s. + Stadgar fö klubben "N.V." i Tidaholm. Bildad den 24 oktober 1906. 1906. (3) s. + Reglemente för Tidaholms Egnahemsförenings, utan personlig ansvarighet, Egnahemslånerörelse. 1910. 12 s. Ngt nött.
- 35 Lindberg, Gust., Ett syskonpar. Johan Gustaf Ridderbjelke och Metta Charlotta Ridderbjelke. 1921. 36 s.
- 36 Lindberg, Gust., Med bilomnibus Tidaholm-Hjo-Hjo-Tidaholm. 1924. 32 s. Nålstick rakt igenom häftet upptill.
- 37 Lindberg, Gust., På Vettern med ångaren Svedudden. 1903. 40 s.
- 38 Lindberg, Gust., Till Kinnekulle. Skildring och litet historia. Mariestad. 1896. 48, 16 s. Ngt nött. Trasig rygg. + Lindberg, Gust. (utg.), Muhrs Brukskatekes. 2:a uppl. 1904. 48 s. Ngt nött. Trasig rygg. Namnt.
- 39 Lindberg, Gust., Västergötland under Sagotiden. 1904. 30 s.
- 40 Lindberg, Gust., Vid invigningen av minnesmärket över Hans Henrik von Essen den 8 november 1914. 1914. 15 s. Ngt nött och fläckig. + do, Arbetets ära. Till medaljörerna vid Tidaholms bruk d. 1.12 1907. 1907. (4) s.
- 41 Lindberg, Gust., Västergötland. Illustrerat samlingsverk. Häft. 1 & 2 + 3. Tidaholm. 1908. 48 s. 2 ngt nötta hft. b) Do. 2 hft. med ngt naggade omsl.
- 42 Lindén, L., Gårdar och kluriga västgötar. 1998. 192 s. Laminatbd. Sign.
- 43 Linskog, M., Fältslagen vid Kungslena år 1208 och vid Falköping år 1389. 1895. 32 s. Ngt nött och fläckig. Inlagan lös. Ant. på titelbladet.
- 44 Logen N:r 97 Hans von Essen I.O.O.F av Sverige. 1924-1934. 1934. 18, (6) s.
- 45 Mellgren-Hellner, S., Bränd tändsticka svärta av sig. 1956. 237, (2) s. Namnt. + Lindahl, C., Tändsticksindustrien och dess arbetare. 1922. 37, (2) s. Namnt. + Prisbelönta visor vid Vulcans personalfest den 5 januari 1949. 1949. (8) s.
- 46 Minnesskrift vid Tidaholms Skytteförenings bazar d. 8-9 Okt. 1904. 1904. (18) s. Ngt nött.
- 47 Morell, G., Kungslena sockens äldsta ännu bevarade kyrkböcker. 1953. 135 s., 20 pl. Pbd. Sk.omsl. Namnt. + do, Morell, G., Västgöta socknen Kungslena å hävdernas blad. 1956. 106 s., 12 pl. Pbd. Sk.omsl. Namnt.
- 48 Taxeringslängden för Tidaholms Stad 1912. 1912. 45 s. + Taxeringslängden för Tidaholms Stad 1913. 1913. 50 s.
- 49 Tidaholm. 1899. 7-11 s. Med 14 bilder. Ingår i: Svenska Posten. Julnummer. 21 dec. 1899. 16 s. Ngt nött och fukt skadat. + Hesselgren, K., Tändsticksindustrien i Tidaholm. 1905. 418-426 s. Ingår i: Social Tidskrift. 1905, häfte 12. Ngt nött. Omslaget trasigt i ryggen.
- 50 Tidaholm. Bunt med 10 skrifter i blandat skick, bl.a. Lantbruksmöte Tidaholm 1945. Katalog. Del I-II (1945) och Ordningsföreskrifter för köpingen Tidaholm (1895). 10 hft.
- 51 Velingaboken. 2007. 155, (2) s. Laminatbd.
- 52 Wilhelmsson, Y. M., Tidaholm och Hökensås. 1960. 104 s. + Hökensås kommun - en minnesskrift. 1977. 246 s. Origklbd.
- 53 Vägvisare för Tidaholm och Falköping med omnejd. 1912. 32 s.
- 54 Västgöta-Bladet. Festnummer. N:r 88 B. Tidaholm. 1906. 15, (2) s. Ngt nött. (Innehåller bl.a. "Från kupéfönstret. Tidaholm-Madängsholm-Suntak-Folkabo-Hångsdala-Kjelfvened-Vartofta").

Välkomna till föreningens årsmöte i Tidaholm, lördagen den 18 april 2009

Det är först nästa år som Tidaholm jubilerar – 100 år som stad. Men vi tjuvstartar firandet och förlägger årsmötet den 18 april till just Tidaholm. Alla medlemmar är hjärtligt välkomna till industristaden vid Tidan. Mötet blir mitt i ån – för där ligger Vulcanön – omfluten på båda sidor av Tidans vatten.

Program:

- 13.00 Årsmötesförhandlingar i Tidaholms museum. Museet ligger på Vulcanön. Parkering sker enklast vid Tidaholms stadsbibliotek, S:a Kungsvägen 8. Därefter går man över bron till ön. Följ skyltar *Vulcanön* som finns från infarterna och in i staden.
- 13.45. Utdelning av diplom för årets vackraste västgötabok
- 14.00. Miniauktion å 54 nummer Tidaholmsböcker och broschyrer från Tidaholms bruk.
- 14.45. Tidaholm 100 år. Stadens och brukets historia. Museipedagog Per Wahlström berättar. Visning av museet.
- 15.30 Föreningen bjuder på kaffe.

Vi är tacksamma för anmälan om deltagande (antal kaffe) senast torsdagen den 16 april till email: sven-olof.ask@tele2.se eller telefon 0511 16540 (kvällstid).

Hjärtligt välkomna!
Styrelsen

Bokauktion i Vara den 21 mars

Årets första bokauktion hålls i Vara lördagen den 21 mars kl 09.30. Visning från kl 08.00. En mängd böcker går under klubban – såväl västgötalitteratur som andra intressanta böcker. Böckerna kommer huvudsakligen från Rolf Alnefelts- och Tore Halperts samlingar. Ingenjör Rolf Alnefelt i Västerås avled förra året, och testamenterade hela sin omfattande boksamling till vår förening. Vi startar nu försäljningen av denna.

Även Tore Halpert, Västra Frölunda – mångårig besökare på våra auktioner avled under förra året. Större delen av hans boksamling kommer att framöver säljas på våra auktioner. En myckenhet av synnerligen vackra bokband finns i hans samling. Ett stort antal volymer är bundna av hovbokbindare Nils Linde, verksam i Göteborg. Bland de över 600 utropen kan nämnas Elgenstiernas ättartaflor i originalupplaga, med de nya kompletterande rättelsevolymerna. En stor mängd militaria samt Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid i halvfranska band. Eller varför inte lägga bud på Vems är bilen? 1922 års förteckning över bilar i Skaraborgs län.

